

ФОНД АКТИВНИ ГРАЖДАНИ БЪЛГАРИЯ ПО ФМ НА ЕИП 2014-2021 г.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“, в партньорство с Българския хелзинкски комитет, изпълнява тригодишен проект „Международните правозащитни стандарти на фокус“ с финансова подкрепа, предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Брой 47, март 2020 г.

В настоящия четиридесет и седми бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратки резюмета на решения, постановени през март 2020 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу други държави, анотации на всички решения на ЕСПЧ по дела срещу България, както и диспозитивите на решения на Съда на Европейския съюз по дела, касаещи права на човека, от същия месец.

Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Съдържание

1.	ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ	3
2.	ПРАВО НА ЖИВОТ	4
3.	ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА	5
4.	ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ	10
5.	ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС	24
6.	ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ	26
7.	СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕСТТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ	36
8.	ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА.....	41
9.	ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ	42
10.	ДРУГИ ПРАВА	43

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Съдът отхвърля възражението на българското правителство за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Приема, че действително от средата на 2012 г. искът срещу прокуратурата за вредите от неоправдано продължително задържане на веществени доказателства в наказателно производство може да се счита за разполагаемо и принципно ефективно средство за защита. Съдебните решения, с които правителството подкрепя възражението си обаче, са постановени след подаването на жалбата в Страсбург. В случая Съдът не вижда основание да се отклони от практиката си, че изчерпването на вътрешноправните средства се преценява към момента на подаване на жалбата пред него.

Решение по делото [Pendov v. Bulgaria \(no. 44229/11\)](#)

2. ПРАВО НА ЖИВОТ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

При опитите на жалбоподателя да сложи край на живота си по време на задържането му под стража властите са направили всичко, което може разумно да се очаква от тях при конкретните обстоятелства, и не е налице нарушение на позитивните им задължения по чл. 2 от Конвенцията.

Решение по делото [*Jeanty c. Belgique* \(no. 82284/17\)](#)

Виж по-долу в раздел [„Забрана на изтезанията и нечовешкото или унижително отношение“](#).

3. ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНОШЕНИЕ

- **ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ**

Липсата на адекватни медицински грижи за жалбоподателя по време на задържането му под стража, съобразени с неговите психични проблеми и суицидни наклонности, и поставянето му в изолатор, без да се отчете психичното му състояние, представляват унизително отношение, в нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Разследването по оплакването на жалбоподателя от малтретирането му в затвора не е било ефективно поради неоправдани забавяния и съществени пропуски, в нарушение на процесуалния аспект на чл. 3.

Решение по делото [Jeanty c. Belgique](#) (no. 82284/17)

Фактите: През юни 2011 г. полицията задържала жалбоподателя по подозрение в непристойно посегателство спрямо съпругата му, придружено с насилие или заплахи, и нанесени ѝ удари и наранявания, довели до нетрудоспособност. По време на разпита той заявил, че е в състояние на психологически дистрес и посещава психолог поради влошеното си през последните месеци психично състояние. Поискал да бъде задържан в специализирано заведение и казал, че има желание да сложи край на живота си. На следващия ден г-н Жанти бил задържан под стража. Съдия-следователят уведомил администрацията на затвора за суицидните му намерения. Веднага след пристигането си в затвора той направил три опита за

самоубийство. Надзирателите отстранили всички предмети и личните му вещи от обезопасената килия за изолация, в която бил настанен. На следващия ден бил преместен в обикновена килия, като в продължение на няколко дни останал под специално наблюдение. През август 2011 г. съдът го освободил с поставяне на условия.

През октомври 2011 г. г-н Жанти бил задържан поради нарушение на условието да не се опитва да влезе в контакт със съпругата си и отново бил отведен в затвора в Арлон. През ноември с.г., след отказ на поредното му искане за смяна на килията поради неразбиранелства със съкилийниците, той заплашил, че ще се самоубие. Бил отведен в обезопасена килия за изолация и поставен под специално наблюдение. По време на проверка надзирател го видял да завързва панталона си за решетките на вратата и предотвратил опита му да се обеси. По лекарско нареждане му били поставени шлем и белезници, за да не се самонарани като удря главата си в стената. След като бил изведен от изолация, жалбоподателят бил разпитан от директора на затвора, който заключил, че заплахите му със самоубийство са имали за цел да упражнят натиск за преместването му в друга килия, и наредил поставянето му в изолатор като дисциплинарно наказание за три дни, броени от момента на първоначалното му временно изолиране. През декември 2011 г. жалбоподателят отново бил освободен с поставени условия.

През 2014 г. той подал оплакване, че по време на задържането му под стража е бил жертва на нечовешко и унизително отношение, както и че е бил поставен при обикновените условия в затвора, въпреки здравословното му състояние. Разследването приключило със заключение, че няма основание за наказателно преследване, което г-н Жанти

обжалвал по съдебен ред, но без успех. Същата година бил осъден за насилието над съпругата му, но през 2019 г. въззивният съд отменил присъдата, като приел, че той не е наказателноотговорен, и наредил настаняването му в специализирано заведение.

Решението:

Твърдяното нарушение на чл. 2

57. Жалбоподателят твърди, че властите не са изпълнили позитивното си задължение да предприемат подходящи мерки за предотвратяване на несъмнения и непосредствен риск той да посегне на живота си.

58-64. Правителството не повдига възражение за недопустимост на оплакването поради несъвместимост с Конвенцията *ratione materiae*, но Съдът разглежда въпроса служебно, тъй като е свързан с неговата компетентност. Фактът, че жалбоподателят не е починал в резултат на опитите си за самоубийство, не изключва сам по себе си приложимостта на чл. 2, която Съдът е признал в редица случаи при липсата на летален изход (напр. *Makaratzis c. Grèce* [GC], n° 50385/99, § 49). Съдът е приел тази разпоредба за приложима и по отношение на самоубийства в места за лишаване от свобода (напр. *Keenan c. Royaume-Uni*, n° 27229/95, *Troubnikov c. Russie*, n° 49790/99, *Renolde c. France*, n° 5608/05) и психиатрични болници (*Fernandes de Oliveira c. Portugal* [GC], n° 78103/14). В настоящия случай няколко опита на жалбоподателя да сложи край на живота си са били осуетени. Фактът, че не си е нанесъл потенциално смъртоносно, а и въобще сериозно нараняване, не е решаващ, след като самото естество на действията му го е изложило на реален и непосредствен риск за живота (*Nicolae Virgiliu Tănase* [GC], n° 41720/13, § 140). Следователно чл. 2 е приложим.

65-69. По съществуването на оплакването жалбоподателят твърди, че при задържането му под стража през юни 2011 г. властите не са взели всички разумни предпазни мерки, макар че суицидните му наклонности им били известни – например поставянето му под наблюдение в психиатрично затворническо отделение, отстраняване на опасните

предмети, преглед от лекар или психиатър при постъпването му. Опитът за самоубийство, който извършил през ноември с.г., се дължал на липсата на адекватни терапевтични мерки, въпреки предишните му опити и медицинските препоръки. Правителството поддържа, че са били взети всички възможни мерки – специално наблюдение, бърза намеса при инцидент, адаптирано облекло, редовно медицинско проследяване и наблюдение за вземане на предписаните лекарства, срещи с директора на затвора. Не можело да се очаква разумно още в първите часове след приемането му да бъде осигурена адаптирана към нуждите му медицинска помощ. През ноември жалбоподателят сам признал в присъствието на адвоката си, че е използвал шантаж, за да бъде преместен в друга килия.

70-73. Съдът припомня общите принципи при прилагането на чл. 2 от Конвенцията, който изисква държавите не само да се въздържат от неправомерно причиняване на смърт, но и да предприемат необходимите мерки за защита на живота на лицата под юрисдикцията им (напр. цитираното *Fernandes de Oliveira*, § 104). При риск от самоубийство в затвора позитивно задължение възниква, ако властите са знаели или е трябвало да знаят за наличието на реална и непосредствена опасност дадено лице да посегне на живота си, което Съдът преценява като отчита редица фактори (цитираните *De Donder et De Clippel*, § 69, и *Fernandes de Oliveira*, §§ 110 и 115). Съдът изследва дали властите са направили всичко, което може разумно да се очаква от тях при конкретните обстоятелства, за да предотвратят тази опасност като вземат мерките, които са във възможностите им (*Fernandes de Oliveira*, §§ 125 и 126). Това задължение обаче следва да се тълкува така, че да не ги натоварва с непосилно или прекомерно бреме – не бива да се забравят непредвидимостта на човешкото поведение и оперативните избори, които трябва да се правят по отношение на приоритетите и ресурсите.

74-82. През юни 2011 г. жалбоподателят е бил доведен в затвора много скоро след като пенитенциарните служители са били предупредени за суицидните му намерения и не може разумно да се очаква те да са предприели специални превантивни мерки

още към момента на постъпването му. Въпреки това те са се намесили бързо и са предотвратили опитите му, след което е бил подложен на специално наблюдение и са били отстранени всички потенциално опасни предмети. През ноември 2011 г. властите вече са били или трябва да са били напълно наясно с психологическата му неустойчивост. Съдът не споделя становището на правителството, че направеният опит за самоубийство е бил просто средство за постигане на желаното преместване. При все това следва да се отчете непредвидимостта на човешкото поведение – от данните по делото не личи след ареста му през октомври до извършения опит той да е показал признаци на суицидни мисли или остро състояние. В момента, в който опасността се е проявила, той е бил преместен в обезопасена килия за изолация и наблюдаван през 7 минути. Опитът му да се обеси е бил предотвратен благодарение на незабавната намеса и отново са били отстранени потенциално опасните предмети. С оглед на изложеното Съдът заключава, че като цяло властите са направили всичко, което може разумно да се очаква от тях при конкретните обстоятелства, за да предотвратят риска за живота на жалбоподателя и взетите мерки действително са му попречили да се самоубие. Поради това Съдът не установява нарушение на чл. 2 от Конвенцията.

Твърдяното нарушение на чл. 3

83-84. Жалбоподателят се оплаква от липсата на подходяща медицинска грижа по време на задържането му под стража, от третирането, на което е бил подлаган при поставянето му в изолация, и от липсата на ефективно разследване.

А. Материалноправен аспект

85-94. Жалбоподателят твърди, че не му е била осигурена специализирана грижа, въпреки медицинските препоръки. Въобще не бил прегледан от психиатър и не му била поставена диагноза, поради което не било приложено нито лечение, нито проследяване от квалифициран персонал. През първия период на задържането му единственото лечение, което получил, било от лекуващия му лекар, повикан по негова молба. Бил подло-

жен на изолация без специализирана медицинска грижа. През втория период въобще не била разгледана съвместимостта на използваните ограничителни средства (каска и белезници) с менталното му състояние и изолацията му представлявала нечовешко и унижително отношение. Правителството счита, че не е достигнат прага на суровост, който води до приложимост на чл. 3. Изолирането на жалбоподателя и прилагането на ограничителни средства били необходими и пропорционални мерки за собствената му сигурност. Той не доказал изолацията да се е отразила отрицателно на физическото му или психично здраве. Било му осигурено редовно медицинско и психосоциално проследяване, както и специално внимание.

95-99. Съдът припомня, че за да попадне в обхвата на чл. 3 от Конвенцията, третирането трябва да достигне минимален праг на суровост, който е относителен и зависи от всички обстоятелства по делото (напр. *Kudla c. Pologne* [GC], n° 30210/96, § 91). Държавите трябва да осигурят съвместими със зачитането на човешкото достойнство условия на задържане и такова изпълнение на мярката, което да не подлага задържаните на изпитание с интензитет, превишаващ неизбежното страдание, свързано с лишаването от свобода, както и адекватно опазване на здравето и благосъстоянието им (*Muršić c. Croatie* [GC], n° 7334/13, § 99), по-специално като им се предостави необходимата медицинска грижа (цитираното *Kudla*, § 94). Липсата на подходяща медицинска грижа и, по-общо, задържането на болно лице при неадекватни условия може да ангажира отговорността на държавата по чл. 3 (напр. *Enea c. Italie* [GC], n° 74912/01, § 57). Пенитенциарните власти трябва да изпълняват задачите си така, че да зачитат индивидуалните права и свободи и да намалят риска от самоувреждане, без да потъпкват личната автономия (цитираното *Fernandes de Oliveira*, § 112). Съдът счита, че психично болните са особено уязвими и властите трябва да следят много старателно условията на задържането им да отговарят на специфичните нужди, свързани със заболяването (цитираното *Fernandes de Oliveira*, § 113).

100-114. По отношение на медицинските грижи за жалбоподателя Съдът установява,

че и през двата периода на задържане той е бил третиран като обикновен затворник и поставен в обичайната затворническа среда. Наблюдение или задържане в психиатрично затворническо отделение са били компетентни да постановят съответно следственият съд и съдия-следователят. Съдът не може да решава дали те е следвало да вземат такива мерки, но трябва да провери доколко жалбоподателят е бил третиран в съответствие с изискванията, произтичащи от чл. 3. Неговата психологическа неустойчивост и суицидните му наклонности са били отбелязани от съдия-следователя и съобщени на затворническата администрация. Лекуващият му лекар също е обърнал внимание на психичните му проблеми и неговото становище е било подкрепено от заключението на психиатричната експертиза. Според Съда тези елементи са достатъчни за да се установи, че психичното състояние на жалбоподателя е изисквало най-малкото да бъде взето под внимание от властите при решенията им относно продължаващото му задържане и неговия режим. След като не са го настанили в психиатрично заведение, властите е трябвало поне да му осигурят съответни на състоянието му медицински грижи (цитираното *Renolde*, § 99). Жалбоподателят се е срещал с общопрактикуващия лекар на затвора и по негово искане е бил посетен от своя лекуващ лекар, а през втория период на задържането му – три пъти от психолог. Страните спорят по въпроса дали е бил прегледан от психиатър, но дори и да се приемат данните на правителството, това се е случило два пъти – съответно 10 и 5 дни след опитите му за самоубийство. Според Съда предвид психологическата неустойчивост на жалбоподателя и поведенческите смущения, които са се проявили веднага след задържането му и са го поставяли в опасност, властите е трябвало да му осигурят преглед от психиатър, за да се установят съвместимостта на задържането с психичното му състояние и необходимите в неговия случай терапевтични мерки. Вместо това начинът на третирането му е бил определен без консултация със специалисти по психиатрия, което Съдът вече е приемал за сериозен пропуск в медицинските грижи за лице с психично заболяване и суицидни наклонности (цитираното *Keenan*, § 116). Законът е задължавал директора на затвора

да информира за направените от жалбоподателя опити за самоубийство съдия-следователя, но няма данни да го е направил. Липсата на подходящи грижи за жалбоподателя е била установена и от националния съд, а наблюдаващият третирането на затворниците независим национален орган е констатирал структурен проблем с психиатричната грижа (*Claes c. Belgique*, n° 43418/09, § 71). И накрая, във връзка с довода на правителството, че не са доказани отрицателни последици за здравето на жалбоподателя, Съдът припомня, че е подчертавал многократно необходимостта третирането или санкционирането на лица с психични заболявания да се оценява с оглед на тяхната уязвимост и в някои случаи неспособност да се оплачат (напр. цитираното *Claes*, § 93). Освен това вещото лице изрично е посочило, че задържането утежнява сериозната депресия на жалбоподателя.

115-118. Съдът отбелязва, че взетите мерки за сигурност непосредствено след опитите на жалбоподателя да сложи край на живота си следва да се преценяват с оглед на задължението на властите по чл. 2 от Конвенцията да го предпазват, за да намалят риска от самоувреждане, без да потъпкват личната му автономия. Жалбоподателят не оспорва, че през юни 2011 г. е бил изолиран с такава цел. Тогава мярката е била приложена за един ден и след като жалбоподателят се е успокоил, са му били дадени дрехи, бил е прегледан от лекаря на затвора и е бил върнат в килията. Съдът намира, че при тези обстоятелства не е налице нечовешко или унижително отношение. За разлика от това изолирането на жалбоподателя след опита му за самоубийство през ноември – отначало като временна, а след това като дисциплинарна мярка, е продължило три дни, като през първите 24 часа по разпореждане на лекаря той е бил оставен гол, с белезници и каска, и лекарят не го е посетил. Макар да е целяла предпазването му, тази мярка е била взета без да се отчете психичното му състояние и без преоценяване на необходимостта от нея в продължение на 24 часа. Съдът отбелязва, че Европейският комитет за предотвратяване на изтезанията счита оставянето на задържан гол в килия за унижително отношение и освен това е препоръчал на белгийските власти да преустано-

вят използването на дисциплинарни килии при спешни психиатрични случаи и въобще за медицински цели.

119-120. Съдът заключава, че предвид психичното състояние на г-н Жанти, липсата на адекватни медицински грижи през двата периода на задържането му и поставянето му в изолатор за три дни като дисциплинарно наказание, въпреки няколкото му опита за самоубийство, са били особено мъчителни и са го подложили на страдание или изпитание с интензитет, надхвърлящ присъщото за задържането. Това отношение несъмнено му е причинило усещане за произвол и чувство за малоценност, унижение и болка и макар да не е имало за цел да го принизи, може да бъде квалифицирано като унижително и следователно попадащо в обхвата на забраната по чл. 3 от Конвенцията. По тези съображения Съдът установява нарушение на чл. 3 в материалния му аспект.

Б. Процесуален аспект на чл. 3

121-122. Жалбоподателят се оплаква, че проведеното разследване не е било задълбочено и че са били допуснати неоправдани забавяния. Според правителството разследването отговаря на установените в практиката на Съда изисквания.

123-124. Съдът е изложил приложимите общи принципи в решенията си по делата *El-Masri* ([GC], n° 39630/09, §§ 182-185), *Mocanu et autres c. Roumanie* ([GC], n° 10865/09 и др., §§ 316-326) и *Bouyid c. Belgique* ([GC], n° 23380/09, §§ 114-123). Той припомня по-специално, че основното в такива разследвания е да се осигури ефективното прилагане на законите, забраняващи изтезанията и нечовешкото и унижително отношение, в случаите, в които са замесени държавни органи или служители, и да се гарантира, че ще им се търси сметка за малтретиране, за което носят отговорност.

125-129. Съдът констатира, че от момента, в който прокурорът е изискал започването на действия по разследването, до получаването на преписката от съдия-следователя са изминали 8 месеца – период, който правителството не обяснява и който трудно може да бъде оправдан при оплаквания от нечовешко

и унижително отнасяне и престъпно бездействие. Освен това съдия-следователят се е ограничил до проверка на затворническото и медицинското досие на жалбоподателя, без разпит на служителите в затвора, лекарите и самия жалбоподател. Според Съда подобно разследване не може да се приеме за ефективно и е налице нарушение на процесуалния аспект на чл. 3 от Конвенцията.

Съдиите Pinto De Albuquerque, Serghides и Schembri Orland са застанали на частично особено мнение. Според тях чл. 2 от Конвенцията е нарушен както в материалноправния, така и в процесуалния си аспект, по следните съображения. Първо, като не е използвал правомощието си да нареди задържане на жалбоподателя в психиатрично затворническо отделение, въпреки че положението е налагало именно тази изключителна мярка, съдия-следователят според тях е допуснал тежка грешка, застрашила правото му на живот. Второ, служителите в затвора не само не са взели елементарни предпазни мерки, щом при постъпването в затвора жалбоподателят е опитал да се самоубие с колана си и с нож, и не са информирали съдия-следователя за опитите му, но и са допринесли за влошаване на уязвимото му състояние, като и в двата периода на задържане са го поставили в изолатор. Трето, не е било спазено ясното изискване в цитираното и от мнозинството решение *Rupa c. Roumanie (n° 1)* жалбоподателят „да бъде незабавно прегледан от психиатър, за да се установят съвместимостта на психичното му състояние със задържането и терапевтичните мерки, които трябва да бъдат предприети в конкретния случай“. Мнозинството се е обосновало с бързата реакция на властите при опитите за самоубийство, но скорошната практика на Голямото отделение (цитираното *Fernandes de Oliveira*, § 103) изисква и превантивни практически мерки. Поради това според тримата съдии предприетите от властите мерки за запазване на живота на жалбоподателя не са били адекватни, в нарушение на позитивното задължение на държавата по чл. 2 от Конвенцията. Те смятат също така, че белгийската законодателна рамка не предлага достатъчна защита за живота на затворниците със суицидни наклонности.

4. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Разширителното тълкуване на понятието *in flagrante delicto* в смисъл, че сериозно подозрение за членуване в престъпната организация, която според властите стои зад опита за военен преврат, е достатъчно, за да се приеме, че деецът е заловен на местопрестъплението, без да е участвал в този опит, е лишило жалбоподателя от процедурните гаранции при предварително задържане по такова подозрение, които националното право му предоставя в качеството му на съдия, за да гарантира независимото упражняване на правораздавателните функции.

При тълкуването и прилагането на чл. 5 от Конвенцията в настоящия случай Съдът отчита затрудненията, пред които Турция е била изправена след опита за военен преврат, но това не означава, че по време на извънредно положение на властите се дава пълна свобода да задържат лица без каквито и да е проверими доказателства или информация или без достатъчно фактически основания, удовлетворяващи изискванията на чл. 5, § 1, б. „с“ относно обосноваването на подозрението, която е съществена част от гаранцията по тази разпоредба.

Когато се засяга фундаментално право по Конвенцията, каквото е

правото на свобода, и с оглед на потенциалните тежки последици от предварителното задържане без повдигнато обвинение, невъзможността в течение на 14 месеца жалбоподателят да бъде изслушван от съдилищата в хода на контрола върху задържането му е накърнила самата същност на правото, гарантирано от чл. 5, § 4 на Конвенцията, и не може да се приеме за строго наложителна с оглед на извънредното положение, чийто интензитет е намалявал с времето след опита за преврат.

Решение по делото [Baş v. Turkey \(no. 66448/17\)](#)

Фактите: След опита за военен преврат в Турция на 15 срещу 16 юли 2016 г. главният прокурор на Анкара дал указания за арест на посочени в приложен списък съдии и прокурори, сред които бил и жалбоподателят, и за отвеждането им пред прокурор с оглед на предварителното им задържане. По негови указания местни прокуратури образували наказателни производства против лица, включително магистрати, заподозрени за пряко участие в опита за преврат или само за връзки с мрежата на Гюлен, която според турските власти стояла зад този опит и била обявена за терористична организация (ФЕТО).

На 20 юли 2016 г. правителството обявило извънредно положение за срок от три месеца, продължаван неколкократно до 18 юли 2018 г. На следващия ден било изпратено уведомление до Генералния секретар на Съвета на Европа (СЕ) за дерогация на основание чл. 15 от Конвенцията. По време на извънредното положение Министерският

съвет издал няколко законодателни декрета, съгласно един от които Съветът на съдиите и прокурорите (ССП) получил правомощия да освобождава от длъжност магистрати, за които счете, че са свързани с терористични организации или организации, чиято дейност застрашава националната сигурност.

Междувременно, още на 16 юли 2016 г., с взето на извънредно заседание решение ССП отстранил от длъжност за срок от три месеца 2735 магистрати, в т.ч. и жалбоподателя, с мотиви, че е налице сериозно подозрение за принадлежността им към терористичната организация, подбудила опита за преврат, и че оставането им на длъжността ще възпрепятства хода на разследването и ще урони авторитета и престижа на съдебната власт. В решението си ССП детайлно описвал дейността на ФЕТО в рамките на съдебната система – стратегията ѝ, йерархичната ѝ структура, действията ѝ против непринадлежащи към нея магистрати, в т.ч. незаконосъобразни разследвания и производства, и за осигуряване избора на нейни членове на висши длъжности, правораздавателните указания към магистрати от организацията от техни висшестоящи в йерархията ѝ колеги, инфилтрирането ѝ в профсъюза на съдиите и прокурорите и използването от принадлежащите към нея магистрати на мобилното приложение за криптирани съобщения *ByLock*.

На 24 август 2016 г. ССП освободил от длъжност 2847 магистрати, за които счел, че са членове на ФЕТО или са свързани с нея, в т.ч. и жалбоподателя. Приел, че позициите им в несъвместими с принципите на независимост и безпристрастност структури и ролята им в йерархията на организацията, в съчетание с чувството им на преданост към нея, са в състояние да уронят авторитета и престижа на съдебната власт. Изтъкнал, че изпълняването от магистрати на указания, дадени им от йерархична структура извън държавния апарат, представлява пречка гражданите да упражняват правото си на справедлив процес.

На 16 юли 2016 г. прокурорът на провинция Коджаели образувал наказателно производство против заподозрените за членуване във ФЕТО съдии, работещи в провинцията,

в хода на което на 18 юли с.г. жалбоподателят бил поставен под полицейски надзор в болницата, където бил на лечение по това време, като едновременно с това бил ограничен и неговият и на защитника му достъп до материалите по разследването, за да не го възпрепятстват. На 19 юли с.г. той напуснал болницата, за да бъде разпитан от прокурора на провинцията, който го уведомил за междувременното му отстраняване от длъжност по подозрение, че членува във ФЕТО. Жалбоподателят отрекъл да е член на организацията и да има каквито и да било връзки с нея, а защитникът му заявил, че нито той, нито клиентът му знаят въз основа на какви доказателства се твърди, че е извършил това престъпление. Вечерта жалбоподателят бил отведен пред мировия съд, пред който повторил казаното и се оплакал, че не са представени никакви доказателства. На 20 юли с.г. мировият съдия постановил предварителното му задържане като заподозрян за членуване в терористична организация. Наред с другите си мотиви съдът посочил, че той е заловен *in flagrante delicto*. Друг мирови съд на Коджаели отхвърлил възражението на жалбоподателя срещу мярката, със същите мотиви. В периода 29 юли 2016 г. – 6 януари 2017 г. мировите съдилища се произнесли неколккратно по задържането му, както в рамките на служебния периодичен контрол, така и по негови искания за освобождаване и възражения. Постановили продължаване на срока на задържането му, преповтаряйки първоначалните мотиви и отбелязвайки, че тъй като е бивш магистрат, съществува опасност да се опита да окаже влияние или натиск върху действащи съдии и прокурори.

Междувременно, през декември 2016 г. жалбоподателят подал до Конституционния съд (КС) индивидуална жалба с оплакване, че задържането му е постановено в нарушение на процесуалните гаранции, предоставени му от националното право като съдия; че при постановяването и продължаването на задържането му не са посочени доказателства за наличие на обосновано подозрение, а изложените съображения не са нито релевантни, нито достатъчни; че е нарушен принципът за равнопоставеност на страните, тъй като съдебният контрол върху задържането му е

осъществяван изслушването му в открити заседания и достъпът му до материалите по разследването е бил ограничен; че мировите съдилища, произнасяли се по неговото задържане, не са били независими и безпристрастни, както и че не са имали юрисдикция по въпроса. КС обявил жалбата за недопустима поради явна необоснованост. Относно законосъобразността на първоначалното задържане на жалбоподателя посочил, че съгласно обвинителния акт той е ползвал приложението *ByLock*. Като се позовал на решението си по делото *Aydin Yavuz and Others* (виж по-долу), КС приел, че при конкретните обстоятелства изводът, че ползването на приложението е „убедително доказателство“ за членуването му във ФЕТО, не е неоснователен и произволен. КС не се съгласил, че не са изложени мотиви за задържането и че то е непропорционална мярка. Приел, че жалбоподателят е бил достатъчно запознат с материалите по разследването, на които се основава задържането му, и е имал възможност да го оспори, както и че липсата на открити заседания при последващия съдебен контрол за около 9 месеца не е нарушила конституционното му право на свобода и сигурност. Относно независимостта и безпристрастността на мировите съдилища КС припомнил, че с оглед на структурните им характеристики нееднократно е обявявал подобни оплаквания за явно необосновани. Приел, че предвид естеството на твърдяното престъпление и начина на извършването му, те са имали юрисдикция и не е налице погрешна преценка или произвол.

В периода 7 февруари 2017 г. – 31 май 2017 г. срокът на задържането на жалбоподателя бил продължен неколkokратно. На 9 юни с.г. му било повдигнато обвинение за членуване в терористична организация, а на 19 юни с.г. обвинителният акт бил внесен в съда. В хода на съдебното производство срокът на задържането на жалбоподателя отново бил неколkokратно продължаван. Жалбоподателят възразил, че полицейският доклад относно *ByLock* е бил приложен по делото едва 8 месеца след задържането му и че към момента на първоначалното му задържане прокуратурата не е представила каквито и да било доказателства в тази връзка. На 19 март 2018 г. съдът признал жалбоподателя за ви-

новен, наложил му наказание лишаване от свобода за срок от 7 години и 6 месеца и разпоредил да бъде освободен. Присъдата била потвърдена от въззивния съд. Към момента на приключването на производството пред Съда в Страсбург делото е било висящо пред Касационния съд.

Във водещото си решение от 20 юни 2017 г. по делото *Aydin Yavuz and Others* турският КС е приел, че предвид характеристиките на приложението *ByLock*, разследващите органи са могли да третират неговото ползване или инсталиране с намерение за ползване като индигия за наличието на връзки с ФЕТО, чиято убедителност може да варира в различните случаи в зависимост от фактори като действителното ползване на приложението, начина и честотата на ползването му, позицията и значимостта на контактите в структурата на ФЕТО и съдържанието на разменените съобщения. Според КС не може да се направи заключение, че постановявайки задържане в хода на разследвания, свързани с опита за държавен преврат или с ФЕТО, разследващите органи или съдилищата са подхождали неоснователно или произволно като са приели, че ползването на това приложение може, в зависимост от фактите по делото, да се приеме като „убедително доказателство“ за извършването на такова престъпление. КС е заключил също така, че произнасянето в закрити съдебни заседания по продължилото 8 месеца и 18 дни задържане на жалбоподателя по това дело е било „в пределите на изискванията на положението“, както изисква конституционната разпоредба относно дерогацията при извънредно положение. Отбелязал е, че след опита за преврат са били задържани десетки хиляди заподозрени и натоварването на съдебната система е било огромно, като в същото време са били временно отстранени или освободени от длъжност приблизително 1/3 от всички съдии и прокурори и множество служители от съдебния персонал и правоохранителните органи, което е затруднило справянето с това пренатоварване, а също така и служители на затворите и жандармерията, което при нарасналия брой задържани е довело до пренаселеност на затворите и проблеми със сигурността при евентуално отвеждане на задържани до

съдебните зали. В решението си от 26 юли 2017 г. по делото *Selçuk Özdemir* КС е изследвал за първи път законосъобразността на предварителното задържане на съдия във връзка с опита за преврат и е отбелязал, че от лятото на 2014 г. много съдии и прокурори, за които е съществувало широко убеждение, че са свързани с ФЕТО, са били отстранени от постове, считани за важни в съдебната система (напр. ръководители и заместник-ръководители на прокуратури, председатели на съдилища, съдебни инспектори) и са били преназначени на други магистратски длъжности. КС е посочил и че към 24 юли 2017 г. се е водело наказателно разследване срещу 4 664 съдии и прокурори, от които към момента на решението му 2431 все още са били задържани, а останалите са били освободени (някои под съдебен надзор), избягали са или не им е била взета мярка задържане. По делото *Mehmet Hasan Altan*, по което е изследвал оплакване относно законосъобразността на задържането на журналист, КС е заключил, че не е установено в достатъчна степен наличието на „убедителни доказателства за извършено престъпление“. Отбелязал е, че в условията на извънредно положение Конституцията предвижда възможност за предприемане на мерки, дерогиращи нейните гаранции в изискваната от ситуацията степен, но ако се допусне предварително задържане без убедителни доказателства за извършено престъпление, гаранциите за правото на свобода и сигурност биха били обезсмислени. По тези съображения КС е приел (с мнозинство от 11 срещу 6 гласа), че предварителното задържане на жалбоподателя не е било „строго в пределите на изискванията на положението“ и така правото му на свобода и сигурност, гарантирано от Конституцията, е било нарушено.

На 13 март 2017 г. Европейската комисия за демокрация чрез право (Венецианската комисия) към СЕ е публикувала становище за задълженията, компетенциите и функционирането на мировите наказателни съдилища в Турция, в чиято заключителна част отбелязва, че юрисдикцията и практиката на тези съдилища будят безпокойство, и критикува „системата на хоризонтално обжалване“ на актовете им, при която възраженията срещу решението на един

мирови съд се разглеждат от друг такъв съд. Комисията намира, че тази система на взаимен контрол между малкия брой мирови съдии във всеки съдебен район създава затворен кръг и необходимостта от специализация не я оправдава. Според Комисията претоварването на мировите съдии в много случаи не им оставя време да излагат достатъчно индивидуализирани мотиви, когато се произнасят относно задържането, въпреки сериозните последици на тази мярка за човешките права.

Решението:

111-114. Правителството счита, че по отношение на всички оплаквания следва да се държи сметка за заявената от Турция дерогация по чл. 15 от Конвенцията. Твърди, че предприетите от властите мерки са били строго в пределите на изискванията на положението и прибягването до задържане е било неизбежно, тъй като всяка друга мярка за процесуална принуда би била явно неадекватна. Много лица, заподозрени че са членували във ФЕТО или са я подпомагали, избягали в чужбина въпреки наложената им забрана за напускане на страната. Жалбоподателят не се съгласява, че в случая е изпълнено условието действията, освобождаващи държавата от изпълнението на задълженията ѝ по Конвенцията, да са „строго в пределите на изискванията на положението“. Освен това той твърди, че повечето от оплакванията му не касаят мерки, взети на основание посочените в уведомлението за дерогиране разпоредби на законодателни декрети.

115-116. Съдът припомня, че по делото *Mehmet Hasan Altan v. Turkey* (no. 13237/17, § 93) вече е признал наличието на „извънредно положение, застрашаващо съществуването на нацията“ след опита за военен преврат. Той намира, че следва да разгледа служебно въпроса за обхвата *ratione temporis* и *ratione materiae* на заявената от Турция дерогация, тъй като първоначалното задържане на жалбоподателя е постановено ден преди влизането в сила на извънредното положение. Като отбелязва, че жалбоподателят е задържан много скоро след опита за преврат, наложил обявяването му, Съдът счита, че това

несъмнено е контекстуален фактор, който следва да бъде отчетен при тълкуването и прилагането на чл. 5 от Конвенцията в настоящия случай. За да отговори на въпроса дали действията, предприети от държавата по отношение на жалбоподателя, са били строго в пределите на изискванията на положението и съвместими с другите ѝ задължения съгласно международното право, Съдът намира за необходимо да разгледа оплакванията по същество.

Предварителните възражения на правителството

117-129. Според правителството оплакванията, основани на чл. 5, §§ 1 и 3 от Конвенцията, са недопустими поради неизчерпване на предвидената от НПК възможност да се търси обезщетение за вреди, причинени от незаконосъобразно задържане. Съдът напомня, че чл. 35 от Конвенцията изисква изчерпване единствено на средствата за защита, които са ефективни и разполагаеми, т.е. достъпни и годни да осигурят поправяне на твърдените нарушения и разумни изгледи за успех. В настоящия случай жалбоподателят е предявил тези оплаквания пред КС, който ги е обявил за явно необосновани. С оглед на това, както и на ранга и правомощията на КС в турската съдебна система, евентуален иск за обезщетение по силата на НПК е бил и все още е лишен от изгледи за успех, поради което Съдът отхвърля възражението. Той отхвърля и възражението, че основаното на чл. 5, § 4 от Конвенцията оплакване относно независимостта и безпристрастността на мировите съдилища представлява *actio popularis*, като отбелязва, че такива съдилища са постановили решения по отношение на жалбоподателя и той е лично засегнат, следователно може да поддържа, че е жертва на твърдяното нарушение.

Твърдяното нарушение на чл. 5, §§ 1 и 3

130-132. Жалбоподателят се оплаква, че предварителното му задържане е извършено в нарушение на вътрешното право, и оспорва, че е бил заловен *in flagrante delicto*. Поддържа и че са липсвали конкретни доказателства, които да подкрепят извод за наличие на обосновано подозрение в

извършването на твърдяното престъпление, и оттам за необходимост да бъде задържан, както и че националните съдилища не са мотивирали достатъчно решенията си относно задържането му.

а) Законосъобразност на предварителното задържане на жалбоподателя

133-141. Жалбоподателят твърди, че е бил задържан за извършено във връзка с изпълнение на служебните му задължения престъпление, тъй като ССП е издал разрешение за започване на разследването, каквото Законът за съдиите и прокурорите (Закон № 2802) изисква именно по отношение на такива престъпления, за разлика от извършените в лично качество или при залавяне на местопрестъплението. Като приложили процесуалните правила относно хипотезата *in flagrante delicto*, властите нарушили този закон. Не можело да става въпрос за залавяне на местопрестъплението, след като той не бил обвинен в участие в опита за преврат, но дори и в тази хипотеза решенията относно задържането му не били взети от компетентните съгласно закона съдилища. Опитът за преврат бил използван като претекст за лишаване на съдиите и прокурорите от гаранциите на националното право, чиито разпоредби били тълкувани произволно. Правителството твърди, че вътрешното законодателство е спасено и че задържането на жалбоподателя е било подчинено на общия закон, тъй като е било налице залавяне на местопрестъплението в смисъла, в който това понятие е тълкувано от Касационния съд. Ако Съдът не приеме тази теза, правителството поддържа, че става въпрос за извършено в лично качество престъпление, както Касационният съд е приел в подобен случай, и прилагането на хипотезата *in flagrante delicto* не е лишило жалбоподателя от процедурните гаранции, предвидени при извършени в длъжностно качество престъпления, а е довело само до отклоняване от местната подсъдност при постановяване на задържането му, което не представлява незаконосъобразност по вътрешното право. Разследването срещу няколко хиляди съдии и прокурори след опита за преврат наложило в някои случаи задържането да бъде постановявано от

мировия съд с най-близко до мястото на ареста им седалище.

142-144. Съдът припомня принципите, относими към оплакването на жалбоподателя по чл. 5, § 1, изложени в решението по делото *Mooren v. Germany* ([GC], no. 11364/03). Когато се поставя въпрос за законосъобразността на задържането, включително дали то е извършено „по реда, предвиден от закона“, се изисква съответствие не само с националното право, но и с целта индивидът да бъде защитен от произвол. Съдът трябва да установи и дали самото национално право е в съответствие с Конвенцията, в т.ч. със залегналите в нея принципи, и по-специално с принципа на правната сигурност. Изискването за законосъобразност на задържането се отнася и до „качеството на закона“, който трябва да бъде достатъчно достъпен, точен и предвидим по отношение на прилагането му, за да се избегне всякакъв риск от произвол. Законно по вътрешното право задържане може все пак да бъде произволно и да противоречи на Конвенцията, когато е налице елемент на недобросъвестност или въвеждане в заблуждение от страна на властите или когато те са пренебрегнали опит за неправилно прилагане на закона. Освен това в контекста на чл. 5, § 1, б. „с“ липсата на мотиви в съдебните решения, разрешили продължително задържане, е несъвместима с принципа за защита срещу произвол. В много случаи Съдът е подчертавал специалната обществена роля на съдебната власт, която в качеството си на гарант на справедливостта като основна ценност в правовата държава, трябва се ползва с обществено доверие, за да изпълнява успешно задълженията си (*Baka v. Hungary* [GC], no. 20261/12, § 165). Това съображение, изложено най-вече по дела относно правото на съдиите на свобода на изразяване, се отнася в еднаква степен и за приемането на мярка, засягаща правото на свобода на представител на съдебната система. Когато вътрешното право е предвидило съдебна защита на магистратите като гаранция за независимото упражняване на функциите им, от съществено значение е тя да им бъде осигурена. Предвид важното място на съдебната власт сред държавните органи в едно демократично общество и нарастващата значимост на разделението на

властите и на необходимостта да се гарантира независимостта на съдебната система (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal* [GC], nos. 55391/13 и др., § 196), Съдът трябва да обръща специално внимание на защитата на магистратите, когато осъществява контрол от гледна точка на Конвенцията върху начина, по който е била приложена мярката задържане (*Alparslan Altan v. Turkey*, no. 12778/17, § 102).

145-158. В Турция разследванията и производствата за престъпления, извършени от съдии и прокурори, с изключение на най-висшестоящите, се уреждат от специалния Закон № 2802, който разграничава престъпленията, извършени при или по повод изпълнение на служебните им задължения, от извършените в лично качество, т.е. без връзка с тези задължения, като предвижда, че в хипотезата на залавяне *in flagrante delicto* – независимо дали престъплението е длъжностно или не, се прилагат разпоредбите на общия закон. По делото не се спори, че предварителното задържане на жалбоподателя е било постановено на основание общите правила на НПК. Спорният въпрос е дали е удовлетворено изискването за „качество на закона“. В тази връзка по споменатото подобно дело *Alparslan Altan* (§ 115), касаещо предварителното задържане на турски конституционен съдия, Съдът е постановил, че разширяването от националните съдилища на обхвата на понятието *in flagrante delicto* и начинът, по който са приложили вътрешното право, са очевидно необосновани, както и проблематични от гледна точка на правната сигурност. По настоящото дело Съдът не вижда причина за различно заключение, тъй като не се спори, че жалбоподателят не е бил арестуван и задържан при извършването от него престъпление, свързано с опита за преврат, а е бил лишен от свободата си главно по подозрение за членуване във ФЕТО – считана от турските разследващи органи и съдилища за въоръжена терористична организация, планирала този опит. Съдът подчертава, че принципът за правна сигурност може да бъде компрометиран, ако националните съдилища въведат в практиката си изключения, които противоречат на текста на приложимите законови разпоредби.

Даденото от НПК определение на *in flagrante delicto* е свързано с откриването на престъпление при извършването му или непосредствено след това. Съгласно новото тълкуване на понятието, което Касационният съд е възприел в решение с ръководно значение от септември 2017 г. обаче, такава ситуация е била налице към момента на ареста на съдии, заподозрени в членуване във въоръжена организация, и основаното на конкретни доказателства силно подозрение в членуване в престъпна организация може да е достатъчно за квалифициране на случая като залавяне на местопрестъплението, без необходимост от установяване на какъвто и да е фактически елемент или друга индичия за извършване в момента престъпно деяние. Съдът е на мнение, че става въпрос за разширително тълкуване на понятието *in flagrante delicto*, което увеличава обхвата му по такъв начин, че съдиите, заподозрени в членуване в престъпно сдружение, се оказват лишени от съдебната защита, осигурена от вътрешното право на магистратите, включително и на жалбоподателя. Резултатът е, че това тълкуване обезсилва предоставените им процедурни гаранции за предпазване от намеса от страна на изпълнителната власт (цитираното *Alparslan Altan*, § 112). „Съдът отбелязва, че такава съдебна защита е предоставена на съдиите не в тяхна лична полза, а за да гарантира независимото упражняване на функциите им. Целта на тази защита е да осигури, че правосъдната система общо, както и нейните представители в частност няма да бъдат подлагани при изпълнение на правораздавателните си функции на незаконни ограничения от страна на външни органи или дори от страна на висшестоящи съдебни надзорни или контролни инстанции. В тази връзка Съдът отчита също така, че турското законодателство не забранява преследването на магистрати за престъпления, свързани със служебните им задължения, но при съблюдаване на гаранциите, предвидени в Конституцията и в Закон № 2802.“ Съдът не приема довода на правителството, че след като жалбоподателят е бил обвинен в извършено в лично качество престъпление, прилагането на хипотезата *in flagrante delicto* е довело само до отклоняване от местната подсъдност. Проведеното от Закон № 2802 разграничение между престъпления,

извършени при или по повод изпълнение на служебните задължения, и извършени в лично качество, е от основно значение по отношение на осигурените на съдиите процедурни гаранции, които Съдът не намира за подходящо и дори необходимо да анализира. Според него ключов фактор при преценката за законността на мярката е, че прилагането на хипотезата *in flagrante delicto* е било решаващо за лишаването на жалбоподателя от гаранциите, които Закон № 2802 предоставя на всички съдии. Не е задача на Съда и да определи в коя категория престъпления попада твърдяното поведение на жалбоподателя, но когато той разглежда в светлината на Конвенцията прилагането на мярка задържане, взета по отношение на съдия, първостепенното значение на правната сигурност е още по-голямо. Ето защо, с оглед на вече направения извод, че разширителното тълкуване на понятието *in flagrante delicto* от националните съдилища не съответства на изискванията на Конвенцията, Съдът счита, че простото прилагане на тази хипотеза и позоваването на съответната разпоредба на Закон № 2802 в решението за задържане не отговаря, при обстоятелствата в настоящия случай, на изискванията на чл. 5, § 1 от Конвенцията.

159-162. Съдът отбелязва, че настоящата жалба не се отнася конкретно до мерките по дерогиране на Конвенцията, а главно до задържането на жалбоподателя по подозрение за членуване във въоръжена терористична организация, по отношение на което приложимото вътрешно право не е претърпяло изменения по време на извънредното положение. Действията, предмет на оплакванията в настоящия случай, са били предприети на основание законодателство, което е било в сила преди и по време на извънредното положение, а е в сила и понастоящем. В тази връзка Съдът посочва, че разширителното тълкуване на понятието *in flagrante delicto* очевидно не може да се счита за адекватен отговор на извънредното положение. Подобно тълкуване, което при това не е било възприето в отговор на изискванията на извънредното положение, не само е проблематично от гледна точка на принципа на правната сигурност, но и обезсилва процедурните гаранции, предоставени на магистратите за защита срещу

изпълнителната власт, както и води до правни последствия, далече надхвърлящи законовата рамка на извънредното положение, и следователно не може да бъде оправдано от специалните обстоятелства (цитираното *Alparslan Altan*, § 118). В светлината на изложеното Съдът заключава, че решението за предварително задържане на жалбоподателя, което не е било постановено „по реда, предвиден от закона“, не може да се приеме за наложително с оглед на изискванията на положението. Следователно е налице нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията поради незаконосъобразността на първоначалното налагане на мярката задържане.

б) Твърдяната липса на обосновано подозрение в извършването на престъпление

163-168. Жалбоподателят твърди, че не са били налице факти или информация, които биха убедили един обективен наблюдател, че е извършил престъплението, в което е обвинен. Към момента на първоначалното му задържане мировият съд не разполагал дори с решението на ССП или досието по разследването. Доказателствата, на които се позовал КС, били получени след задържането му. Първото конкретно доказателство във връзка с твърдяното престъпление, което мировите съдилища посочили едва 8 месеца след първоначалното му задържане, бил полицейският доклад относно приложението *ByLock*. Правителството не се съгласява и твърди, че обоснованото подозрение за връзки на жалбоподателя с ФЕТО е възникнало преди първоначалното му задържане, в хода на проведена срещу него дисциплинарна проверка, и е било подсилено от открити при разследването нови доказателства – освобождаването му от длъжност и използването на приложението *ByLock*. Според правителството Съдът следва да вземе предвид направената дерогация и решението на ССП, илюстриращо начина, по който заподозрени като членове на ФЕТО магистрати са използвали правомощията си в съответствие с указанията на тази организация.

169-175. Съдът напомня, че „обосноваността“ на подозрението, на което трябва да се основава задържането, формира съществена част от защитата, осигурена от

чл. 5, § 1, б. „с“, и че наличието на такова подозрение предполага съществуването на факти или информация, които биха убедили един обективен наблюдател, че заподозреният може да е извършил престъплението. Кое подозрение може да се приеме за „обосновано“ обаче, ще зависи от всички конкретни обстоятелства (*Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom*, nos. 12244/86 и др., § 32; *O'Hara v. the United Kingdom*, no. 37555/97, § 34 и цитираното *Mehmet Hasan Altan*, § 125). Съдът подчертава отново и че чл. 5, § 1, б. „с“ от Конвенцията не предполага към момента на ареста разследващите органи да са събрали достатъчно доказателства за повдигане на обвинения. Целта на разпита на задържан по чл. 5, § 1, б. „с“ е разследването да бъде подпомогнато чрез потвърждаване или отхвърляне на конкретното подозрение, послужило като основание за ареста. Следователно не е нужно фактите, които са обусловили подозрението, да са със същата доказателствена сила като тези, които са необходими за осъждане или дори за повдигане на обвинение (*Murray v. the United Kingdom*, no.14310/88, § 55 и *Yüksel and Others v. Turkey*, nos. 55835/09 и др., § 52). Съдът е последователен в позицията си, че при преценка на „обосноваността“ на подозрението той трябва да е в състояние да установи дали е била гарантирана същността на осигурената от чл. 5, § 1, б. „с“ защита. Следователно ответното правителство трябва да предостави поне някои факти или информация, годни да убедят Съда, че по отношение на арестуваното лице е съществувало обосновано подозрение в извършването на твърдяното престъпление (цитираните *Fox, Campbell and Hartley*, § 34, и *O'Hara*, § 35; *Ilgar Mammadov v. Azerbaijan*, no. 15172/13, § 89), като тази „обоснованост“ следва да съществува към момента на ареста и предварителното задържане на лицето.

176-186. Съдът отбелязва, че ще се ограничи да разгледа главния повдигнат от жалбоподателя въпрос, който е разгледал и КС – дали „обосновано подозрение“ е съществувало към момента на първоначалното му задържане. Изтъкнатият от правителството изключително специфичен контекст на настоящия случай изисква висока степен на внимание при преценката на фактите и Съдът е склонен да отчете трудностите, пред

които Турция е била изправена след опита за военен преврат. Той подчертава обаче, че належащата необходимост от справяне с терористичните престъпления не може да оправдае компромис с понятието „обоснованост“ до степен да се накърни същността на гаранцията по чл. 5, § 1, б. „с“ от Конвенцията (сравни цитираното *Fox, Campbell and Hartley*, § 32). Следователно в настоящия случай задачата на Съда е да установи дали към момента на първоначалното задържане на жалбоподателя са съществували достатъчно факти, годни да убедят един обективен наблюдател, че той е извършил престъплението, в което е обвинен. Съдът отбелязва, че доказателствата за ползването от жалбоподателя на приложението *VyLock*, на което КС се е основал, за да се произнесе по законността на задържането му, са били представени много след вземането на мярката – повече от 8 месеца по-късно магистратите, които са разглеждали задържането му, са се позовали на тях за първи път. Жалбоподателят многократно е релевирал този факт пред националните съдилища, но КС не е обсъдил довода му и не е изложил мотиви как доказателство, събрано месеци след първоначалното му задържане, е могло да подкрепи обосновано подозрение, че той е извършил престъплението, в което е обвинен.

187-189. Мировият съд, постановил предварителното задържане на жалбоподателя, е мотивирал извода си за наличие на обосновано подозрение с решението на ССП от 16 юли 2016 г. и с искането на прокурора на Анкара за започване на наказателно производство против жалбоподателя. В решението си за временно отстраняване от длъжност на 2735 магистрати, в т.ч. и на жалбоподателя, ССП се е позовал на сериозно подозрение, че те са членове на терористичната организация, подбудила опита за преврат. Този извод е бил основан на информация и документи, събрани при собствените му разследвания, проведени преди опита за преврат, както и на по-късно предоставената му от разузнавателните служби сведения, които ССП е ценил като цяло. Позовал се е на множество дисциплинарни и наказателни разследвания, инициирани преди опита за преврат по отношение на магистрати, заподозрени в

извършване на незаконна дейност по поръчение на ФЕТО. Решението на ССП ясно сочи степента на проникване на заподозрените като членове на организацията във влиятелни държавни институции, и по-конкретно в съдебната система, но не съдържа никакви „факти“ или „информация“, относими пряко и лично към жалбоподателя. Той не е посочен между лицата, спрямо които са водени дисциплинарни и наказателни разследвания, и името му въобще не е упоменато в решението, следователно твърдението на правителството, че първоначалните индиции за негови връзки с ФЕТО са били открити още в хода на дисциплинарна проверка, не е подкрепено с каквито и да било доказателства. Според жалбоподателя единствената дисциплинарна проверка против него датира от 2015 г. Правителството не твърди тя да е имала връзка с ФЕТО. Ето защо Съдът намира, че посочените в решението на ССП дисциплинарни и наказателни разследвания не са годни да служат като основание за подозрението, с което е мотивирано задържането на жалбоподателя. Съдът отбелязва, че в решението си ССП се позовава общо и на информация от разузнавателните служби, но не обяснява относимостта ѝ към жалбоподателя и неговото положение. Без да обсъжда дали информация от разузнавателните служби може да бъде вземана под внимание като основание за задържане, Съдът приема, че в настоящия случай правителството не е представило достатъчно фактически основания за решението на ССП.

190-195. Поради това Съдът намира, че само позоваването на решението на ССП е недостатъчно да подкрепи заключението за наличие на обосновано подозрение, оправдаващо предварителното задържане на жалбоподателя. Освен с него, мировият съд се е опитал да се мотивира и с позоваване на процесуалния закон, като просто е цитирал относимата разпоредба, и с доказателствата по делото. Според Съда обаче това неопределено и общо позоваване не може да бъде прието за достатъчно мотивиране на „обосноваността“ на подозрението, на което би следвало да е основано задържането на жалбоподателя, при отсъствието както на конкретна оценка на отделните доказателства по делото, така и на каквито и да

било данни, годни да обосноват подозрението против него, или други проверими доказателствени материали или факти (напр. цитираното *Ilgar Mammadov*, § 97). Жалбоподателят очевидно не е бил заподозрян в участие в събитията от 15 юли 2016 г. Наистина, на следващия ден прокуратурата на Анкара е дала указания, в които го е посочила като член на ФЕТО и е изисквала предварителното му задържане. Правителството обаче не е представило каквито и да било „факти“ или „информация“, годни да послужат като фактическо основание за тези указания. Обстоятелството, че преди задържането му жалбоподателят е бил разпитан от мировия съд относно твърдяното му членуване в незаконна организация, показва най-много, че властите действително са го подозирали в извършването на това престъпление, но само по себе си не е годно да убеди обективен наблюдател, че може да го е извършил. Съдът подчертава, че осъждането на жалбоподателя на две съдебни инстанции няма отношение към заключенията по настоящото му оплакване, касаещо единствено първоначалното му задържане, при чието разглеждане трябва да се прецени дали тази мярка е била оправдана в светлината на фактите и информацията, налични към датата, на която е била взета. Предвид горния анализ Съдът приема, че представените пред него доказателства са недостатъчни да подкрепят извода за наличие на обосновано подозрение против жалбоподателя към момента на първоначалното му задържане и намира, че изискванията на чл. 5, § 1, б. „с“ относно „обосноваността“ на подозрението не са изпълнени.

196-202. Съдът допуска националните власти да упражняват широка свобода на преценка при определяне на естеството и обхвата на дерогационните действия, необходими за справяне с извънредно положение. Въпреки това, негова е крайната преценка дали тези действия са „строго в пределите на изискванията“ на положението. По-конкретно, когато дерогационна мярка посяга на фундаментално право по Конвенцията, като правото на свобода, Съдът трябва да се убеди, че тя наистина е отговор на извънредното положение, че е напълно оправдана от изключителните обстоятелства на това положение, както и че

са осигурени адекватни гаранции против злоупотреба. Оплакването на жалбоподателя не касае такава мярка в тесен смисъл. Предварителното му задържане е постановено на основание процесуална разпоредба, която не е била изменена по време на извънредното положение, т.е. на базата на законодателство, което е било в сила преди и по време на извънредното положение, а е в сила и понастоящем. Затрудненията, пред които Турция е била изправена след опита за военен преврат, са контекстуален фактор, който Съдът трябва да отчете изцяло при тълкуването и прилагането на чл. 5 от Конвенцията в настоящия случай. Това обаче не означава, че по време на извънредно положение на властите се дава пълна свобода да задържат лица без каквито и да е проверими доказателства или информация или без достатъчно фактически основания, удовлетворяващи минималните изисквания на чл. 5, § 1, б. „с“ относно обосноваността на подозрението, която е съществена част от гаранцията по тази разпоредба (*mutatis mutandis*, цитираното *O'Hara*, § 34). Съдът припомня заключението си, че представените доказателства не са достатъчни да подкрепят извод, че към датата на вземането на мярката задържане по отношение на жалбоподателя срещу него е съществувало обосновано подозрение. При тези обстоятелства той счита, че спорната мярка не може да се приеме за взета строго в пределите на изискванията на положението. Обратното заключение би отрекло минималните изисквания на чл. 5, § 1, б. „с“ относно обосноваността на подозрението, оправдаващо лишаване от свобода, и би било в противоречие с целта на чл. 5 от Конвенцията. Според Съда тези съображения са особено важни в настоящия случай, тъй като се касае за задържането на съдия. Ето защо Съдът установява нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията поради липсата на обосновано подозрение за извършено от жалбоподателя престъпление към момента на първоначалното му задържане. С оглед на това заключение той не намира за необходимо да се произнесе и по оплакването, че мировият съд не е изложил относими и достатъчни мотиви за лишаването на жалбоподателя от свободата му при постановяване на задържането, т.е. „своеременно“ след ареста му.

Твърдените нарушения на чл. 5, § 4

203. Жалбоподателят се оплаква от нарушение на принципа на равнопоставеност на страните, тъй като при последващия съдебен контрол върху задържането му съдилищата са се произнасяли в закрити заседания. Твърди и че не са му били предоставени копия от становища на прокурора и достъпът му до материалите по разследването е бил ограничен, както и че не са били взети предвид факти и доводи, изложени в неговите молби за освобождаване и възражения. Оплаква се също така, че мировите съдилища, произнасяли се по задържането му, не са били независими и безпристрастни.

а) Непровеждането на открити заседания

204-210. Жалбоподателят счита, че разглеждането на задържането му без провеждане на открито заседание в продължение на приблизително 14 месеца не може да се приеме за пропорционално от гледна точка на чл. 15 от Конвенцията. Правителството възразява, че КС е разгледал това оплакване и в светлината на решението си по делото *Aydin Yavuz and Others* е приел, че Конституцията не е нарушена. Предвид описаното в мотивите му състояние на националната съдебна система след опита за преврат, провеждането на открити заседания по жалби срещу задържания било абсолютно невъзможно. Дори и след нотата за дерогиране задържаните лица запазили правото си да обжалват задържането и бил упражняван ефективен съдебен контрол, в съответствие с приложимия по време на извънредното положение законодателен декрет. Правителството признава, че е взета мярка, която може да е нарушила изискванията на чл. 5, § 4, но подчертава, че тя следва да се разглежда в контекста на чл. 15 от Конвенцията. Общият интерес да бъде възстановен разрушеният след опита за преврат обществен ред и да бъдат арестувани членовете на ФЕТО значително превишавал твърдяната вреда, понесена от жалбоподателя поради осъществения без открити заседания съдебен контрол на задържането му. Според правителството мярката е била строго в пределите на изискванията на положението и възприемането на обратния подход би попречило на напредъка

по висящите разследвания и производства за наказателно преследване.

211-214. Съдът напомня, че най-съществената произтичаща от чл. 5, § 4 процедурна гаранция е правото на ефективно изслушване от съда, който разглежда жалба против задържането (напр. *Nikolova v. Bulgaria* [GC], no. 31195/96, § 58), като упражняването на това право трябва да бъде възможно „на разумни времеви интервали“ (*Knebl v. the Czech Republic*, no. 20157/05, § 85). При дерогация по чл. 15 от Конвенцията Съдът признава на националните власти широка свобода на преценка, тъй като поради прякото им и постоянно съприкосновение с неотложните нужди в момента, те са принципно в по-добра позиция от международния съдия да решат дали е налице извънредно положение и какви да бъдат естеството и обхватът на дерогационните мерки за справяне с него (*Ireland v. the United Kingdom*, 5310/71, § 207). „[Д]ържавите обаче не разполагат с неограничена дискреция в това отношение. Съдът е този, който решава дали, *inter alia*, те са излезли извън „пределите на изискванията“ на кризата. Така националната свобода на преценка е съпроводена от контрол на европейско ниво. По-конкретно, когато дерогационна мярка посяга на фундаментално право по Конвенцията, като правото на свобода, Съдът трябва да се убеди, че тя наистина е била отговор на извънредното положение, че е била напълно оправдана от изключителните обстоятелства на това положение и че са били осигурени адекватни гаранции против злоупотреба (напр. *Brannigan and McBride v. the United Kingdom*, nos. 14553/89, 14554/89, §§ 48-66 и *Aksoy v. Turkey*, no. 21987/93, §§ 71-84). При упражняването на този контрол Съдът трябва да придаде нужната тежест на такива относими фактори като естеството на правата, засегнати от дерогирането, обстоятелствата, довели до извънредното положение, и неговата продължителност (цитираното *Brannigan and McBride*, § 43, и *A. and Others v. the United Kingdom*[GC], no. 3455/05, § 173).“

215-227. Съдът приема за несъмнено, че предвид трудностите пред турската съдебна система след опита за преврат, очертани от КС в решението му по делото *Aydin Yavuz and Others*, ограничаването със законодател-

ни декрети на правото на задържаните лица да се явяват пред съда, упражняващ контрол върху задържането им, действително е било отговор на извънредното положение и е било оправдано в светлината на изключителните обстоятелства. КС е изложил релевантни съображения по въпроса. Съдът приема и че приложимите разпоредби на турския НПК не биха били достатъчни за ефикасно справяне със ситуацията след опита за преврат. НПК изисква служебен съдебен контрол върху задържането в хода на предварителното производство с личното изслушване на задържаното лице или на неговия защитник на 30-дневни интервали, а самите задържани могат да подават последователни молби за освобождаване във всяка фаза на разследването или на съдебното производство, без да се изисква изтичането на определено време между тях. Съдът приема извода на КС по делото *Aydin Yavuz and Others*, че предприетите вследствие на опита за преврат мерки и обстоятелството, че в разгледания по това дело случай задържаните лица не са имали възможност за изслушване от съда, упражняващ контрол върху задържането им, за период от 8 месеца и 18 дни, могат основателно да се считат за строго необходими за защита на обществената безопасност. В настоящия случай обаче жалбоподателят е бил лишен от възможност да се яви пред съда много по-дълго време – приблизително година и два месеца. Съдът счита, че с течение на времето съображенията, изложени от КС по делото *Aydin Yavuz and Others*, свързани с трудностите в първите няколко месеца след опита за преврат, постепенно са започнали да губят от своята убедителност и релевантност, тъй като извънредното положение, застрашаващо съществуването на нацията, макар и да е продължавало, вече е било с намален интензитет. Следователно критерият за „изискванията на положението“ следва да бъде прилаган по-строго. Съдът отбелязва, че въведените със законодателни декрети ограничения са останали в сила по време на продължилото две години извънредното положение, без да бъдат облекчени и без законодателството и съдебната практика да са еволюирали в посока към нарастващо зачитане на личната свобода.

228-231. Съдът се съгласява, че разполагаемите средства за защита – искания за освобождаване и възражения, ведно с периодичния съдебен контрол, осигуряват значителна защита против произволно задържане, но отбелязва, че начинът по който съдилищата са разглеждали задържането на жалбоподателя, особено през първите няколко месеца, не позволява да се приеме, че са анализирали дали тази мярка е законосъобразна по съществуото си. Те са се произнасяли едновременно по случаите на десетки задържани, без да излагат конкретни мотиви за всеки отделен случай, и нищо в решенията им не показва да са обсъждали аргументите, наведени от жалбоподателя в неговите молби за освобождаване и възражения. Съдът признава, че когато една държава се бори с извънредно положение, застрашаващо съществуването на нацията, тя би се оказала беззащитна, ако бъде задължена да се справи с всичко едновременно и да придружи незабавно всеки от избраните от нея способи за действие с всяка от гаранциите, съвместими с приоритетните изисквания за правилното функциониране на властите и за възстановяването на мира в обществото. Тълкуването на чл. 15 от Конвенцията трябва за оставя място за постепенно адаптиране. Съдът обаче намира, че когато се засяга фундаментално право по Конвенцията, каквото е правото на свобода, и с оглед на потенциалните тежки последици от задържането без повдигнато обвинение, невъзможността жалбоподателят да се явява пред съдилищата в хода на контрола върху задържането му за толкова дълъг период е накаршила самата същност на правото, гарантирано от чл. 5, § 4 на Конвенцията, и тази липса на възможност за изслушване не може да бъде разумно считана, дори и в описаната по-горе ситуация, за строго наложителна за запазване на обществената сигурност. Ето защо Съдът заключава, че е налице нарушение на чл. 5, § 4 от Конвенцията поради продължителността на периода, през който жалбоподателят не е могъл да се яви лично пред съда.

б) Ограниченият достъп до материалите по разследването

232-236. Съдът намира, че не е необходимо да се произнесе по оплакването на

жалбоподателя, че не е разполагал с копие от решението на ССП и с достъп до данните във връзка с приложението *ByLock*, с оглед на вече направеното заключение, че решението на ССП не може да подкрепи извод за наличие на обосновано подозрение към момента на задържането и следователно не е било от ключово значение за ефективното оспорване на законността му, както и с оглед на констатацията, че данните във връзка с приложението *ByLock* са били получени много след задържането.

в) Непредоставени становища на прокурора

237-247. Съдът обявява за явно необосновано това оплакване, което се отнася до искания на прокурора за периодичен съдебен контрол върху задържането с мнение, че трябва да бъде продължено. Не е установено, че в тези искания прокурорът се е позовавал на нови факти, за които жалбоподателят не е бил уведомен и които би могъл да коментира. Малко вероятно е при едновременното разглеждане на десетки случаи да са били изложени доводи, касаещи конкретно него. Във всеки случай той не твърди, че в отговор на исканията на прокурора би могъл да представи нови доказателства.

г) Липса на независимост и безпристрастност на мировите съдилища

248-264. Жалбоподателят твърди, че мировите съдилища, постановили първоначалното му задържане и продължаването на срока му, не са били независими, тъй като не основали решенията си на конкретни доказателства и изложили ирелевантни и следователно несериозни мотиви. Освен това се позовали на изходяща от полицията информация за *ByLock*, без да я проверят. Жалбоподателят излага и съображения за влияние и натиск от страна на изпълнителната власт върху всички турски съдилища. Правителството възразява, че няма обективно основание за съмнение в независимостта и безпристрастността на съдиите, постановили задържането на жалбоподателя, и че твърденията му относно мировите съдилища и съдебната система като цяло са общи и недоказани. Посочва предвидените от турс-

кото законодателство гаранции в това отношение. Международната комисия на юристите (ICJ), допусната като трета страна, се позовава на доклада си „Правосъдието суспендирано: Достъпът до правосъдие и извънредното положение в Турция“¹, в който е установила, че липсата на институционална независимост на съдебната власт, възпиращият ефект на масовите уволнения и спадът в квалификацията и опита са сериозна заплаха за върховенството на закона и структурната независимост на съдебната система. След конституционната реформа от 2017 г. ССП не можел да бъде считан за изцяло структурно независим, поради влиянието на изпълнителната власт при формирането на състава му. Не съществували и институционални гаранции, осигуряващи противопоставянето му на политическо влияние. ICJ счита, че системата на мировите съдилища не съответства на международните стандарти за независимост и безпристрастност, тъй като, първо, кадровият орган ССП не отговаря на стандартите, особено в структурно отношение, а на практика мировите съдилища, чиито съдебни състави са еднолични, са неспособни да се противопоставят на външно влияние или натиск; второ, според надеждни източници, в т.ч. доклади на международни организации, начинът на подбор на съдиите и решенията им показват, че на практика липсва институционална независимост, а това допуска възможност за политически натиск; трето, „затвореният кръг“ на инстанционния контрол утежнява положението. Според организацията тези фактори поставят под въпрос способността на мировите съдии да упражняват съдебен контрол върху ограниченията на правото на свобода в светлината на чл. 5, §§ 3 и 4 от Конвенцията.

265-268. Съдът напомня, че чл. 5, § 4 гарантира на всяко лишено от свободата си лице право на обжалване пред съд, който да прецени изпълнението на процесуалните и материални условия, съществени за законсъобразността на задържането по смисъла на чл. 5, § 1 (*Assenov and Others v. Bulgaria*, no. 24760/94, § 162), и който да притежава компетентност да постанови освобождаване, ако установи, че задържането е незаконно

¹ *Justice Suspended: Access to Justice and the State of Emergency in Turkey*

(*M.M. v. Bulgaria*, no. 75832/13, § 51). Всеки „съд“ следва да е „създаден в съответствие със закона“, тъй като в противен случай не би имал изискуемата в едно демократично общество правораздавателна легитимност (*Lavents v. Latvia*, no. 58442/00, § 81). Съдът счита за приложими и към чл. 5, § 4 общите принципи относно независимостта и непристрастността на съда по смисъла на чл. 6 от Конвенцията, изложени в цитираното решение *Ramos Nunes de Carvalho e Sá* (§§ 144-50). При преценката дали има основателна причина за опасения, че даден съд не е независим и непристрастен, гледната точка на заинтересованото лице, макар и важна, не е решаваща. Решаващо е дали подобни опасения могат да се приемат за обективно оправдани (*Ferrantelli and Santangelo v. Italy*, § 58 и *Incal v. Turkey*, § 71).

269-278. Съдът отбелязва, че мировите съдилища са създадени със закон. Със закон са определени и техните функции и правомощия. Според Съда не може да има съмнение в законосъобразността на поверената им компетентност по отношение на задържането. Тъй като няма данни съдиите, разгледали задържането на жалбоподателя, да са били предубедени лично срещу него, Съдът се фокусира върху тяхната обективна непристрастност, като я разглежда едновременно с независимостта им, с оглед на тясната връзка между двете понятия. Мировите съдии разполагат с конституционни гаранции при изпълнение на задълженията си, включително и с несменяемост. Съгласно Конституцията те са независими и никоя власт няма право да им дава указания или да им влияе при изпълнението на правораздавателните им функции. Не се установява и министърът на правосъдието, който е член на ССП, да има такава възможност или да съществува субординация що се отнася до задълженията и организационната структура. Твърденията на жалбоподателя, че изпълнителната власт контролира съдебната като цяло – защото съдиите са се произнасяли в духа на изявления на представители на изпълнителната власт или защото са били санкционирани (с премествания и преназначения) за определени решения или за подкрепата им към профсъюза на съдиите и прокурорите – се отнасят общо до съдебната система, на която Съдът няма за задача да

направи цялостна оценка. По делото няма такива данни за съдиите, постановили и контролирали задържането на жалбоподателя, чиято независимост и непристрастност Съдът разглежда, нито за решенията им в случая. Що се отнася до доклада на ICJ и становището на Венецианската комисия за мировите съдилища, Съдът счита, че изложенията в тях констатации и заключения, поспециално за специализацията и натовареността, не са достатъчни сами по себе си да обосноват опасения относно независимостта и непристрастността на съдиите във всеки индивидуален случай. По тези съображения Съдът намира оплакването в тази връзка за явно необосновано.

279-281. Относно критикувания в доклада на Венецианската комисия „хоризонтален контрол“, който според нея пречи на уеднаквяването на практиката и създава затворена система, Съдът отбелязва, че чл. 5, § 4 от Конвенцията не изисква жалбите срещу задържането да бъдат разглеждани от висшестоящ съд, както и че осъществяваният вследствие на подадено възражение съдебен контрол осигурява изискваното от тази разпоредба разглеждане на законосъобразността на задържането и евентуално освобождаване на задържания. Между мировия съдия, срещу чието решение е подадено възражение, и колегата му, който го разглежда, няма йерархична или структурна връзка и професионалните им контакти не са достатъчни, за да хвърлят съмнение върху независимостта и непристрастността му. Като отчита данните, че в редица случаи възраженията са били уважавани, и с оглед на задачата си да установи независимостта и непристрастността на мировите съдилища, постановили задържането на жалбоподателя, Съдът намира и тази част от оплакването за явно необоснована, без да предопределя изводите си при бъдещо разглеждане на подобни въпроси по други дела.

5. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

- ДЕЛА НА СЕС

Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане, и по-специално чл. 3, § 2 от нея, в светлината на чл. 47 от Хартата на основните права на ЕС трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, съгласно която, според тълкуването в националната съдебна практика, в предварителната фаза на наказателното производство предоставянето на право на достъп до адвокат може да бъде забавено, поради това че заподозреният или обвиняемият не се е явил след изпращане на призовка от съдия-следовател, до изпълнението на националната заповед за задържане на заинтересованото лице.

Решение на СЕС по [дело C-659/18](#)

1) Член 5, точка 3 от Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки във връзка с чл. 1, § 3 от него, както и с чл. 1, б. а), чл. 3, §§ 3 и 4 и чл. 25 от Рамково решение 2008/909/ПВР на Съвета за прилагане на принципа за взаимно признаване към съдебни решения по наказателни дела, с които се налагат наказания лишаване от свобода или мерки, включващи лишаване от свобода, за целите на тяхното изпълнение в ЕС, изменени с Рамково решение 2009/299/ПВР на Съвета, трябва да се тълкува в смисъл, че когато изпълняващата държава членка постави предаването на лице, което е неин гражданин или пребивава в нея и за което е издадена европейска заповед за арест с оглед провеждане на наказателно производство, под условието това лице да ѝ бъде върнато, след като бъде изслушано, за да изтърпи в нея наложеното му в издаващата държава членка наказание лишаване от свобода или мярка, изискваща задържане, посочената държава членка трябва да върне лицето веднага щом осъдителната присъда стане окончателна, освен ако поради конкретни основания, свързани със зачитането на

правото на защита на съответното лице или на доброто правораздаване, е абсолютно необходимо присъствието на това лице в посочената държава до постановяването на окончателно решение при другите процесуални етапи в рамките на наказателното производство във връзка с престъплението, което е основание за европейската заповед за арест.

2) Член 25 от Рамково решение 2008/909 трябва да се тълкува в смисъл, че когато изпълнението на европейска заповед за арест, издадена с оглед провеждане на наказателно производство, е поставено в зависимост от условието, предвидено в чл. 5, т. 3 от Рамково решение 2002/584, изменено с Рамково решение 2009/299, за да изпълни наложеното на съответното лице в издаващата държава членка наказание лишаване от свобода или мярка, изискваща задържане, изпълняващата държава членка може да адаптира срока на това наказание само при стриктните условия, предвидени в чл. 8, § 2 от Рамково решение 2008/909, изменено с Рамково решение 2009/299.

Решение на СЕС по [дело C-314/18](#)

6. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Сам по себе си достъпът до чиста питейна вода не е защитено по чл. 8 от Конвенцията право, но постоянната и дълготрайна липса на такъв достъп може да има неблагоприятни последици за здравето и човешкото достойнство и по този начин да засегне реално същината на личния живот и дома по смисъла на чл. 8. Наличието на позитивно задължение на държавата и неговият обхват се определят от конкретните обстоятелства, както и от действащото законодателство и икономическото и социално положение в държавата ответник.

С предприетите позитивни мерки, осигуряващи на жалбоподателите възможност за достъп до питейна вода, въпреки незаконността на постройките им, властите са признали неблагоприятното им положение като членове на уязвима общност и са показали определена степен на активно ангажиране с техните специфични нужди. Държавата е длъжна да предприема действия за справяне с неравенствата, поставящи ромските квартали в по-неблагоприятно положение, но не и да поеме цялата тежест по осигуряване на течаща вода до жилищата в тях.

С оглед на получаваните социални помощи, които жалбоподателите са могли да използват за подобряване на

условията си на живот, на широката свобода на преценка на държавите и на липсата на доказани неблагоприятни последици за здравето и човешкото достойнство, изискванията на чл. 8 са удовлетворени.

Решение по делото [Hudorovič and Others v. Slovenia \(nos. 24816/14, 25140/14\)](#)

Фактите: По делото са съединени за общо разглеждане две жалби, подадени от 16 словенски граждани от ромски произход, които живеят в ромски квартали в две общини в Словения и се оплакват, че държавата не им е осигурила достъп до основни комунални услуги като питейна вода и канализация. Всички жалбоподатели получавали социални и семейни помощи.

Първите двама жалбоподатели (баща и син) твърдят, че повече от 10 % от населението на тяхната община Рибница нямат достъп до питейна вода от обществената водоснабдителна система, а канализация е изградена само в гр. Рибница и още един район, докато жилищата в околните райони трябва да бъдат снабдени със септични ями или индивидуални пречиствателни инсталации, изградени за собствена сметка. Ромската общност се заселила преди 30 години върху държавен терен, представляващ първа категория земеделска земя, чието застрояване било забранено. Жалбоподателите живеели в дървена барака. По време на изграждането ѝ била издадена заповед да бъде съборена, както и други постройки в квартала, но всички заповеди останали неизпълнени, тъй като на семействата с деца трябвало да бъдат предоставени други жилища. Поради неза-

конното съществуване на квартала, снабдяването с разрешения за строеж и за достъп до комуналните услуги било невъзможно. През 1996 г. общинските власти приели план за презаселване на жителите му в предвидени за построяване жилища с осигурена инфраструктура в ромския квартал на село, чиито неромски жители обаче възразили. Впоследствие и жалбоподателите и съседите им отказали да се преместят. През 1999 г. те постигнали споразумение с общинските власти, по силата на което общината осигурила резервоар за вода и дизелов електрически генератор, като поела и половината от разноските по закупуването им, както и ангажимент редовно да зарежда резервоара с питейна вода. Според жалбоподателите след няколко години резервоарът станал неизползваем, а според правителството двете съоръжения били продадени. Жителите на квартала се ангажирали да покриват разноските по превозването на водата, а общината поемала заплащането на самата вода. Жалбоподателите твърдят, че с доставяната вода били пълнени частни резервоари и басейни, а жителите се снабдявали с вода откъдето намерят, в т.ч. от гробищата.

Другите 14 жалбоподатели – семейство с деца, живеят в ромски квартал в община Шкоцян, изграден върху предимно общинска и кооперативна земя, където според тях и според омбудсмана за правата на човека ромската общност била преселена от общинските власти през 1963 г. Тъй като теренът бил предназначен за бизнес зона, властите се опитвали да го освободят, но не разполагали с възможност за алтернативно жилищно устройване на жителите на квартала, и издадените в периода 2004 – 2015 г. заповеди за събаряне на постройки останали изпълнени. Първоначално жалбоподателите живеели в незаконно построена дървена барака без водоснабдяване и канализация. Впоследствие се преместили в друга, изградена без строително разрешение върху закупен от тях терен. След 2011 г. кварталът бил присъединен към обществената водоснабдителна система чрез групова водоразпределителна връзка, изградена по инициатива и със средства на общината. От нея с индивидуални връзки били водоснабдени жилищата на 9 домакинства, които поели ангажимент да заплащат съответна част от общата консумация. Останалите от предварително

заявилите желание 19 домакинства, в т.ч. и жалбоподателите, не направили искане за присъединяване. На 1,8 км от жилището на жалбоподателите се намирала селската чешма. В общината нямало канализация. В процес на изграждане била инсталация за третиране на битови отпадни води. Използвали се септични ями, а по-новите сгради разполагали с малки пречиствателни станции. Изграждането на тези съоръжения било за сметка на собствениците, а общината имала грижата за изпразването им.

Решението:

97-105. Правителството повдига възражения за недопустимост на оплакванията, тъй като представлявали злоупотреба с правото на жалба и тъй като жалбоподателите нямали статуса на жертви на нарушение на Конвенцията по отношение на достъпа до питейна вода и канализация. Съдът намира, че спорният между страните въпрос – какво може да се приеме за подходящ достъп до питейна вода и канализация и какъв е обхватът на задълженията на държавата в това отношение, е и основният въпрос по съществуването на делото, поради което възраженията следва да бъдат разгледани заедно с него.

106-107. Като се позовават на чл. 3 и чл. 8 от Конвенцията, жалбоподателите се оплакват, че в домовете си не са разполагали с достъп до основни комунални услуги – питейна вода и канализация. Твърдят освен това, че са били обект на негативно и дискриминационно отношение от страна на местните власти, които отказвали да вземат подходящи мерки за поправяне на неравностойното им положение. В тази връзка се позовават на чл. 14 във връзка с чл. 3 и чл. 8 от Конвенцията. Съдът отбелязва, че оплакванията на жалбоподателите касаят преди всичко отказа на държавата да им осигури адекватен достъп до питейна вода и канализация при отчитане на специалните им нужди като членове на ромската общност и на различния им начин на живот, т.е. делото повдига основно въпроси по чл. 8 и чл. 14 от Конвенцията и тези оплаквания следва да бъдат разгледани на първо място.

108-110. Относно допустимостта им правителството поддържа, че чл. 8 от Конвенцията не признава право на жилище. Жалбопода-

телите сами избрали къде да живеят и имали възможност да се преместят по всяко време или да променят условията си на живот с получаваните социални помощи. Според жалбоподателите липсата на течаща вода и канализация създава проблеми с хигиената и предизвиква чести заболявания, а неудобствата и затрудненията, произтичащи от тези условия на живот, имат отношение към упражняването на правата им по чл. 8, и по-конкретно правото им на зачитане на личния и семеен живот. Според Центъра по правата на човека при университета в Гент, допуснат като трета страна, подобни условия попадат в приложното поле на чл. 8, тъй като пречат на ползването на дома и засягат благосъстоянието, здравето и качеството на живота (*Costache v. Romania* (dec.), no. 25615/07). В практиката си относно замърсяването на околната среда Съдът приемал, че засягане на личния и семейния живот е възможно и без сериозно застрашаване на здравето (*López Ostra v. Spain*, no. 16798/90, § 51).

111-118. По поставените в случая въпроси относно приложимостта на чл. 8 – самостоятелно и във връзка с чл. 14, Съдът припомня заключението си по делото *Moldovan and Others v. Romania* (no. 2) (nos. 41138/98, 64320/01, § 105), че условията на живот в пренаселено и нехигиенично място, които са резултат от действия на властите, попадат в обхвата на правото на зачитане на личния и семеен живот и жилището. Що се отнася до оплакването за липса на достъп до питейна вода, Съдът взема под внимание практиката си в случаи на опасност за здравето и околната среда, произтичаща от замърсяване на водите. По делата *Dubetska and Others* (no. 30499/03, §§ 109-123) и *Dzemyuk v. Ukraine* (no. 42488/02, §§ 77-84) той е приел, че е възможно жалбоподателите да са засегнати от замърсяването на водите, дори и при липсата на преки доказателства за действително увреждане на здравето им, и че повишеният здравен риск е представлявал намеса по отношение на личния живот и жилищата им, достатъчно сериозна, за да доведе до приложимост на чл. 8 от Конвенцията. По тези две дела Съдът е признал наличието на пряка връзка между ползването на чисти водоизточници и здравето. Член 8 не признава – като такова – право на осигуряване на жилище (*Chapman v. the United Kingdom* [GC], no. 27238/95, §

99), а още по-малко на конкретно жилище или категория жилище, например намиращо се на определено място (*mutatis mutandis, Ward v. the United Kingdom* (dec.), no. 31888/03). Позитивното задължение за осигуряване на жилище на бездомни лица е с ограничен обхват (*mutatis mutandis, O'Rourke v. the United Kingdom* (dec.), no. 39022/97). Освен това по делото *Denisov v. Ukraine* ([GC], no. 76639/11, §§ 103-114) Съдът е очертал два подхода по въпроса дали дадено оплакване по чл. 8 попада в сферата на „личния живот“ – базирани съответно на основанията за спорната мярка и на последиците ѝ. При втория подход, който се прилага и по отношение на позитивните задължения по чл. 8, достигането на определена степен на сериозност на последиците е от ключово значение и жалбоподателят трябва да го докаже убедително (напр. *Fadeyeva v. Russia*, no. 55723/00, §§ 68-69). „[С]ам по себе си достъпът до чиста питейна вода не е защитено по чл. 8 от Конвенцията право“, но без вода човек не може да оцелее. „Поради това постоянната и дълготрайна липса на [такъв] достъп (...) по самото си естество може да има неблагоприятни последици за здравето и човешкото достойнство и по този начин реално да засегне същината на личния живот и дома по смисъла на чл. 8. Ето защо при наличието на посочените строги условия Съдът не изключва възможността едно обосновано оплакване да ангажира позитивните задължения на държавата по тази разпоредба. Съществуването на подобно позитивно задължение и неговият обхват по необходимост се определят от конкретните обстоятелства в случаите на засегнатите лица, но също и от правната уредба и от икономическото и социално положение в съответната държава.“ В настоящия случай Съдът намира, че въпросите за наличието и обхвата на позитивно задължение са основните, които трябва да бъдат разгледани по същество, и са тясно свързани с обстоятелствата по делото и тяхната тежест, поради което той следва да направи преценката за приложимостта на чл. 8 и на чл. 14 във връзка с чл. 8 заедно с преценката по същество.

119-130. По съществуването на оплакването жалбоподателите твърдят, че начинът на живот на принадлежащите към ромската общност следва да се приеме за неразделна част от

тяхната идентичност и че уязвимото им положение като малцинство е изисквало да се обърне специално внимание на начина на живот и нуждите им. Властите признавали поне негласно необходимостта от мерки за преодоляване на дългогодишната дискриминация по отношение на тази общност и редица стратегически документи предвиждали начини за легализиране на ромските селища с оглед на уседналия живот, воден от ромите в Словения, но те не били приложени в Рибница и Шкоцян, за разлика от успешните проекти в други общини. Според правителството принадлежността към малцинство с традиционен начин на живот, различен от този на мнозинството, не освобождава от задължението за спазване на общите разпоредби. Достъпът до комунални услуги бил осигурен на равни начала за цялото население, в т.ч. и за ромите, и забраната за свързване на незаконно построени сгради с комуналната инфраструктура се прилагала еднакво спрямо всички; противното означавало дискриминиране на мнозинството. Според правителството действащата уредба не представлява намеса при упражняването на правото на зачитане на личния и семеен живот, а ако Съдът не приеме тази теза, то поддържа, че намесата е оправдана съгласно чл. 8, § 2. Жалбоподателите знаели, че жилищата им са построени незаконно върху чужда земя и че поради предназначението ѝ не могат да бъдат узаконени. Властите не толерирали това положение и издали заповеди за събаряне на незаконните сгради, които останали неизпълнени само поради необходимостта от устройване на семействата с деца. С получаваните социални помощи жалбоподателите имали възможност да си инсталират необходимите съоръжения или да се преселят. Освен това властите предприели позитивни мерки за подобряване на техните условия на живот, както и на цялата ромска общност в Словения.

131-138. Центърът по правата на човека при университета в Гент изтъква, че според няколко проучвания, в т.ч. на Комисаря по правата на човека на Съвета на Европа, в Словения е налице системен проблем с изграждането на инфраструктура в ромските общности, като останалата част от населението се третира преференциално. Задължението на властите да вземат адекватни мерки, когато знаят или трябва да знаят за

наличието на здравен риск в резултат на условията на живот, трябвало да се прилага и в контекста на чл. 8, а не само на чл. 2 и чл. 3 от Конвенцията, като се изследва и дали липсата на водоснабдяване и канализация може да се обясни с дискриминационно отношение, което би съставлявало утежняващо отговорността им обстоятелство. Другата допусната трета страна – Европейският център за правата на ромите, се позовава на свое проучване от 2014 г. в 93 ромски селища и квартали в няколко европейски държави, което, без да претендира за представителност по отношение на всяка държава, показвало, че в значителен брой от тях има проблеми с достъпа до вода и че тези условия често съставляват пряка или непряка расова дискриминация. Често наличните водоизточници били отдалечени и замърсени, а ромите не били в състояние да поемат разходите за включване в централното водоснабдяване, дори и да има такова, както и за самата вода.

139-142. Съдът припомня общите принципи, изведени в практиката му по чл. 8 от Конвенцията. Разпоредбата осигурява защита срещу произволна намеса от страна на властите, но може да им налага и позитивни задължения. И в двата случая приложимите принципи са сходни и се изисква справедлив баланс между интересите на индивида и на обществото, като са относими посочените в чл. 8, § 2 цели и държавите разполагат с известна свобода на преценка. В социално-икономическата сфера тази свобода е широка. „Според Съда по въпросите, които изискват оценка на приоритетите при разпределяне на ограничени държавни ресурси, националните власти са в по-добра позиция да я направят, отколкото един международен съд (*O'Reilly and Others v. Ireland* (dec.), no. 54725/00 и *Sentges v. the Netherlands* (dec.), no. 27677/02). Освен това трябва да се има предвид уязвимото и неравностойно положение на ромското население, което изисква да се обърне специално внимание на техните нужди и на различния им начин на живот както при планиране на регулаторната рамка, така и при вземане на решения в конкретни случаи (*Connors v. the United Kingdom*, no. 66746/01, § 84 и *Chapman v. the United Kingdom* [GC], no. 27238/95, § 99). Възможно е социални групи като ромите да се нуждаят от помощ, за да могат

да се ползват ефективно със същите права като мнозинството. Както Съдът е посочил в контекста на чл. 14 от Конвенцията, тази разпоредба не само не забранява на държава членка да третира по различен начин определени групи, за да поправи „фактическите неравенства“ между тях, но и при известни обстоятелства липсата на усилия за премахване на неравенството чрез различно третиране може сама по себе си да представлява нарушение на чл. 14“ (напр. *D.H. and Others v. the Czech Republic* [GC], no. 57325/00, § 175). „В контекста на чл. 8 особеностите на жалбоподателите като социална група и техните нужди се разглеждат като един от относимите фактори при преценката на пропорционалността, която националните власти са задължени да извършат (*Yordanova and Others v. Bulgaria*, no. 25446/06, § 129).“

143-146. Според Съда ключовият въпрос в настоящия случай е за обхвата на позитивното задължение на държавата да осигури достъп до комунални услуги, по-специално на група в социално неравностойно положение. Видно от материалите по делото, значителна част от ромското население в Словения, което живее в незаконно изградени селища, често отдалечени от гъсто населените райони с водоснабдяване, е с затруднен достъп до основни услуги в сравнение с мнозинството. Съдът отбелязва, че ще вземе предвид тези фактори и евентуалната нужда от конкретни мерки, съобразени с особеното положение на жалбоподателите, но и че „равнището на осигурен достъп до питейна вода и канализация зависи до голяма степен от сложна и специфична за отделните държави оценка на различни нужди и приоритети, за които трябва да се отделят средства“. „На държавите следва да се предостави широка свобода при преценката на тези приоритети и на законодателните подходи, които ще изберат, предвид широката им свобода на преценка по социално-икономическите въпроси. С такава свобода те трябва да се ползват и по отношение на конкретните стъпки, насочени към осигуряване на адекватен достъп до вода за всеки, като например приемането на национална стратегия за водите, националните и местни проекти за изпълнение на тази стратегия или снабдяването на отделните домакинства с вода от обществената водоразпределителна

система.“ Съдът намира за разумно държавата или местните ѝ власти да поемат отговорността за осигуряването на водоснабдяване и канализация, а на собствениците да бъде оставено да инсталират за своя сметка индивидуалните връзки към домовете си. Като се има предвид присъщата на изграждането на обществена водоснабдителна система постепенност, в зависимост от финансовите ресурси на съответната държава, разумно изглежда също така и в районите, които все още не са обхванати от нея, да бъдат предложени алтернативни решения.

147. Възможно е подобно законодателство да има несъразмерно въздействие върху членовете на ромската общност, доколкото подобно на жалбоподателите те живеят в незаконни квартали и разчитат на социални помощи за издръжката си. Властите обаче са признали уязвимостта на тази общност и необходимостта от позитивни мерки, насочени към подобряване на условията им на живот. За тази цел те са приели и са обезпечили финансово цялостна стратегия и конкретни програми и проекти, фокусирани върху узаконяването на незаконно изградени ромски квартали и предоставянето на основни комунални услуги на жителите им. Положението на много ромски квартали е било уредено и са били направени практически подобрения. Съдът взема под внимание и всички мерки за утвърждаване на равенството, предприети от властите с оглед подобряване на условията на живот на ромската общност в Словения.

148-152. В настоящия случай Съдът отбелязва, че наличните данни не му позволяват да прецени доколко възможността жалбоподателите да се преместят е била реалистична и дали е имало разполагаеми социални жилища, но намира, че независимо от това не може да направи друго заключение, освен че те са предпочели да останат там, където живеят. Получавали са социални помощи и фактът, че жалбоподателите от община Рибница са съфинансирани закупуването на воден резервоар и са се съгласили да поемат разходите за доставките на вода и химически тоалетни, а тези от община Шкоцян са закупили и застроили земя, показва, че не са живеели в крайна бедност. Следователно властите са отчели положението им и чрез системата за

социално подпомагане са им гарантирали определени основни средства за съществуване, които са били или са могли да бъдат използвани и за подобряване на условията им на живот. Местните власти са предприели и конкретни действия, за да им осигурят чиста питейна вода. Така в община Рибница те са съфинансирали закупуването на воден резервоар и са осигурили при поискване той да бъде зареждан с питейна вода, като са поели и заплащането ѝ. Няма данни след това жалбоподателите да са искали финансова или друга помощ с цел по-редовно снабдяване – например за закупуване на нов резервоар. Те не твърдят и финансовият им принос да е съставлявал несъразмерна тежест, нито се оплакват от качеството на доставяната вода или от каквито и да било конкретни опасности за здравето им или заболявания. Ето защо Съдът приема, че по този начин на жалбоподателите от община Рибница е бил осигурен достъп до чиста питейна вода. До същото заключение той стига и по отношение на останалите жалбоподатели. Общината е изградила и финансирала групова водоразпределителна връзка, от която домакинствата са могли да си инсталират индивидуални връзки. Жалбоподателите твърдят, че е имало пречки предишното им жилище да бъде включено към водоразпределителната система, но въобще не са подали такова искане, нито твърдят да са предприели стъпки за свързване на новото им жилище с нея. Те не само са избрали къде да се преместят – независимо от причините, но и са закупили земята, на която са построили новото си жилище. Следователно тяхна е била отговорността да проверят възможностите за включване във водоснабдителната система и да предприемат стъпки за осигуряване на индивидуалната си връзка.

153-157. Според Съда описаните позитивни мерки, въпреки че биха могли да се приемат за по-скоро временно, отколкото постоянно разрешение, са предоставили на жалбоподателите достъп до чиста питейна вода. При липсата на данни за обратното, Съдът счита и че властите са предприели тези мерки добросъвестно. Жалбоподателите не посочват изрично по какъв начин държавата би изпълнила задължението си да им осигури достъп до основни комунални услуги, нито предоставят информация, въз

основа на която Съдът да прецени дали общинските власти са оставили техните интереси на заден план, за да дадат предимство на други, не толкова спешни мерки и проекти за подобряване инфраструктурата на представляващото мнозинство население. Според предоставената от правителството и неоспорена информация немалка част от населението на Словения, живеещо в отдалечени райони, няма достъп до обществено водоснабдяване и трябва да разчита на алтернативни средства. В настоящия случай, въпреки незаконността на постройките върху земя с друго предназначение, съответните общински власти са предприели позитивни мерки, осигуряващи на жалбоподателите възможност за достъп до питейна вода, които позволяват да се направи извод, че са признали неблагоприятното им положение като членове на уязвима общност и са показали определена степен на активно ангажиране с техните специфични нужди. Въпреки че държавата е длъжна да предприема действия за справяне с неравенствата при предоставянето на достъп до питейна вода, които поставят ромските квартали в по-неблагоприятно положение, това не може да се тълкува като включващо задължение за поемане на цялата тежест по осигуряване на течаща вода до домовете на жалбоподателите. Накрая Съдът отбелязва, че взетите от общинските власти мерки не са разрешили проблема с липсата на канализация, но обръща внимание, че жилищата на значителна част от словенското население все още не са свързани с канализационната мрежа, както и че проблемът се отнася за целите общини Рибница и Шкоцян и няма данни на нуждите на жалбоподателите да е било отдадено по-малко значение, отколкото на тези на неромското население. Като взема под внимание постепенното естество на развитието на инфраструктурата и широката свобода на преценка на държавата, Съдът намира, че задължаването ѝ да вземе мерки по отношение на положението на жалбоподателите може да бъде оправдано само от особено убедителни съображения. Техните оплаквания от чести заболявания обаче не са нито конкретни, нито подкрепени с доказателства, и те не твърдят да е имало финансови или други пречки да си изградят септични ями или да прибягнат до други алтернативни разрешения.

158-162. „Като подчертава отново, първо, че жалбоподателите са получавали социални помощи, които биха могли да използват за подобряване на условията си на живот; второ, че на държавите е предоставена широка свобода на преценка по жилищните въпроси; и трето, че жалбоподателите не доказват убедително твърдяното неизпълнение на задължението на държавата да им осигури достъп до чиста питейна вода да е довело до неблагоприятни последици за здравето и човешкото им достойнство, което да накърнява ефективно основните им права по чл. 8 (...), Съдът намира, че мерките, предприети от държавата с цел да осигури на жалбоподателите достъп до чиста питейна вода и съоръжения за отпадни води, са отчели уязвимото им положение и удовлетворяват изискванията на чл. 8 от Конвенцията.“ Ето защо, дори да се приеме, че в случая чл. 8 е приложим, той не е нарушен и Съдът не намира за необходимо да се произнесе по въпроса за приложимостта му. В светлината на заключението си по чл. 8 той счита, че не се налага да вземе решение и по въпроса за приложимостта на чл. 14 от Конвенцията, тъй като по изложените съображения, дори и той да е приложим, не е налице нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 8.

163-167. По оплакването за нарушение на чл. 3 – самостоятелно и във връзка с чл. 14, Съдът отбелязва, че твърденията на страните по същество съвпадат с направените от гледна точка на чл. 8, и ги приема за допустими, но с оглед на заключението си относно предприетите позитивни мерки намира, че дори и претърпените страдания да са достигнали необходимата за приложимостта на чл. 3 суровост, не е налице нарушение на тази разпоредба самостоятелно и във връзка с чл. 14.

168. Предвид горните заключения Съдът приема, че не е необходимо да разгледа възраженията за недопустимост на оплакванията поради злоупотреба с правото на жалба и липса на статус на жертва на нарушение на Конвенцията.

Съдия Pavli е застанал на частично особено мнение, към което се е присъединил и съдия Kūģis. Те не са съгласни със заключението на мнозинството, че не е извършено нарушение

на чл. 8 що се отнася до първите двама жалбоподатели. Счита, че ако с втората част от предложението тест за приложимост на чл. 8 – реално засягане на същината на личния живот и дома, мнозинството има предвид, че жалбоподателите трябва да докажат толкова тежки неблагоприятни последици за здравето или достойнството им, че да доведат до такова засягане, това не би съответствало на практиката на Съда и естеството на разглежданите права. Според двамата съдии мнозинството смята, че „строги условия“ са необходими, за да се избегне натоварването на държавите с неразумно бреме в област, възприемана в исторически план като попадаща в обхвата на социално-икономическите права. Те обаче не виждат какво бреме би представлявало да се признае по принцип право на достъп до обществено водоснабдяване или сравними алтернативи, без то да е абсолютно. Според тях такъв подход се налага, защото като едно от малкото съществени за оцеляването на човека неща, достъпът до чиста вода все повече се признава за попадащ в категорията на основните права; много трудно е да се приеме, че шумовото замърсяване или неприятните миризми могат да бъдат достатъчно неудобство, за да съставляват намеса в личния и домашен живот, а животът без чиста вода в продължение на десетилетия – не. Двамата съдии припомнят заключението на Съда, че неизвършвано в продължение на няколко месеца събиране и обработване на битови отпадъци е създавало санитарна криза, отразила се неблагоприятно и сериозно на личния и домашен живот на населението, в нарушение на чл. 8 (*Di Sarno and Others v. Italy*, no. 30765/08). Според тях продължителната липса на чиста течаща вода също предизвиква такава криза, особено за семейства с малки деца. Те считат, че чл. 8 е нарушен по отношение на първите двама жалбоподатели, защото техният квартал е съвсем близо до водоснабден квартал с неромско население и единственото обяснение на правителството за това, че не им е било предложено включване в общественото водоснабдяване, е незаконният характер на постройките им, а когато става въпрос за уязвими групи, Съдът е приемал, че сам по себе си подобен аргумент не е достатъчно оправдание за сериозна намеса в правата по чл. 8. Освен това според тях Съдът е следвало да придаде известна

тежест на констатациите от проведените на място независими експертни мисии, като тези на Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността, Комисаря на Съвета на Европа по правата на човека и словенския омбудсман за правата на човека. Двамата съдии се страхуват, че заключението на мнозинството за липса на нарушение по това важно и поставящо нови въпроси дело няма да допринесе много за облекчаване на неравностойното положение, в което много роми в Европа се намират все още.

Анулирането на дипломи за висше образование на чуждестранни студенти поради административни недостатъци в процедурата по записването им за първата учебна година, след като им е било разрешено да завършат пълния курс на обучение и да положат държавни изпити, съставлява непропорционална намеса в правото им на зачитане на личния живот.

Решение по делото [Convertito et autres c. Roumanie \(nos. 30547/14 и др.\)](#)

Фактите: Жалбоподателите по петте съединени за общо разглеждане жалби са италиански граждани, кандидатствали дентална медицина във факултета по медицина и фармация на университета в Орадя, Румъния. Молбите за записване като студенти на първите четирима от тях били приети от декана през октомври 2003 г., а на петия – през октомври 2004 г. Решенията за записването им били издадени от името на ректора на университета и съдържали бележка „в процес на обработка“ в графата, запазена за номера на потвърждението от Министерството на образованието (МО), че представената от кандидата диплома за средно образование е еквивалентна на изискваната за записване в университет в Румъния.

След като жалбоподателите започнали обучението си, през септември 2005 г. МО

издало потвърждения за приемане на последните четирима от тях, валидни считано от учебната 2005/2006 година. По искане на администрацията на университета, през ноември 2008 г. първите четирима жалбоподатели, а през януари 2009 г. и петият, били подложени на тест за владеене на румънски език, който издържали и им били издадени удостоверения за езикова компетентност.

В началото на 2009 г. ректорът се обърнал два пъти към МО с искане за мнение относно възможността за полагане на държавни изпити от 39 чуждестранни студенти, в т.ч. и жалбоподателите, с чиито потвърждения за приемане имало проблеми. За първия жалбоподател все още не било получено такова, а тези на останалите четирима се отнасяли не за учебната година, когато са се записали в университета, а за следващата. От МО отговорили, че университетът е длъжен да издаде дипломи на студентите, издържали държавните изпити, а последиците от създалото се положение трябва да бъдат понесени от отговорните за него лица. През ноември 2009 г. министерството издало потвърждение за приемането на първия жалбоподател. Деканът на факултета направил предложение до академичния съвет на университета въпросните студенти да бъдат допуснати до държавни изпити, като посочил, че МО, което е причинило проблемите със закъснението си да издаде потвърждението, е направило препоръка в този смисъл. Академичният съвет разрешил на петимата жалбоподатели да се явят на държавните изпити, които те издържали през 2010 г., получили дипломите си и предприели стъпки за признаването им в Италия, за да започнат да практикуват професията си там.

През 2011 г. МО започнало процедура за проверка на автентичността на дипломите на 54 чуждестранни студенти от различни университети по молба на италианските власти. В доклада за резултатите от нея било направено заключение за нередности във връзка с късното издаване на потвърждението за приемане на някои студенти, включително и жалбоподателите. На това основание МО поискало от ректора на университета да анулира дипломите им. Академичният съвет и ректорът постановили решения в този смисъл.

Жалбоподателите оспорили по съдебен ред административните решения за анулиране на дипломите. Първоинстанционният съд ги отменил, като приел, че липсва измама от страна на жалбоподателите, както и че властите не оспорват еквивалентността на дипломите им за средно образование, която се удостоверява с потвърждението, и че при записването не са им поискани удостоверения за владеене на румънски език. При всички положения тези документи не липсвали, а само били издадени със закъснение. Въззивният съд обаче приел, че жалбоподателите не са спазили правилата за записване, тъй като потвържденията за приемане (с изключение на петия жалбоподател) се отнасяли само за академичната 2005/2006 г. Освен това към момента на подаването на молбите им за записване вече била влязла в сила заповедта на МО, изискваща представяне на удостоверения за езикова компетентност. Липсата на такива удостоверения и на подпис на ректора в решенията за записване потвърждавала измамния характер на получаването на дипломите. Съдът изразил и съмнения в езиковата компетентност на жалбоподателите, с оглед на оценките им от теста за владеене на румънски език.

Решението:

23-24. Жалбоподателите се позовават на чл. 8 от Конвенцията и твърдят, че непредвидимото според тях анулиране на държавните им дипломи след 6 години успешно обучение е нарушило правото им на зачитане на личния живот, тъй като административните недостатъци, за които били упрекнати, всъщност били допуснати по вина на администрацията на университета и на МО.

25-34. По допустимостта на жалбите правилството твърди, че чл. 8 не е приложим, тъй като жалбоподателите не са доказали създадени лични или професионални връзки по смисъла на тази разпоредба, за което свидетелствало и намерението им да упражняват професията си в Италия. Те знаели, че там дипломите им подлежат на процедура за признаване. Според жалбоподателите анулирането на дипломите им е засегнало правото им на зачитане на личния живот и е довело до невъзможност да упражняват професията, за

която са се обучавали 6 години. Съдът припомня, че в практиката му са добре установени принципите относно обхвата на понятието „личен живот“ в широк смисъл (*Bărbulescu c. Roumanie* [GC], n° 61496/08, §§ 70-71), както и че вече се е произнасял в светлината на чл. 8 от Конвенцията по отказа за допускане на чужденец да се яви на адвокатски изпит (*Bigaeva c. Grèce*, n° 27613/05) и анулирането на еквивалентен на университетска диплома документ, получен в чужбина, довело до неочаквано прекъсване на професионалната кариера (*Sahin Kus c. Turquie*, n° 33160/04, § 36). Съдът отбелязва, че в настоящия случай жалбоподателите са завършили 6-годишно обучение по дентална медицина, за да упражняват тази професия. Анулирането на дипломите им е имало последици не само за социалната идентичност, която са изградили чрез създаването на връзки с други хора, но и за професионалния им живот, тъй като намерението им да започнат желаната кариера неочаквано се е оказало осуетено. При тези обстоятелства Съдът приема, че разглежданата мярка се е отразила върху упражняването на правото им на зачитане на „личния живот“ по смисъла на чл. 8 и отхвърля възражението за недопустимост на жалбите поради несъвместимост *ratione materiae*. Той намира за неоснователно и възражението, че жалбоподателите не са изчерпали възможността да обжалват заключенията в одитния доклад, които били в основата на решенията за анулиране на дипломите им. Като са обжалвали самите решения за анулиране, те са използвали ефективно средство за защита и не са били длъжни да използват и друго, насочено към постигане на същия резултат.

35-36. По съществуването на оплакването си жалбоподателите поддържат, че анулирането на дипломите им представлява намеса в упражняването на правото им на зачитане на личния живот, тъй като не им позволява да упражняват избраната професия, за която са положили усилия да получат квалификация – обстоятелство с последствия както за професионалните им отношения, така и за техните и на семействата им доходи. Според тях решенията за анулиране не могат да поставят под въпрос успешно завършеното им образование, взети са въз основа на правна уредба и с цел в разрез с чл. 8, § 2 от

Конвенцията и съставляват непропорционална мярка. Правителството поддържа, че предвид присъединяването на Румъния към ЕС оспорваните от жалбоподателите мерки са били необходими за защита на общественото здраве и качеството на висшето образование. Националният съд изразил съмнение в способността им да изучават медицина на румънски език, предвид оценките им на езиковия тест.

37-47. По изложените във връзка с приложимостта на чл. 8 от Конвенцията съображения Съдът приема, че анулирането на дипломите на жалбоподателите съставлява намеса в правото им на зачитане на личния живот. По въпроса дали намесата е била „предвидена в закона“ той отбелязва, че въззивният съд е посочил три основания за спорната мярка: забавяне при издаването на потвържденията за приемане, забавяне в представянето на удостоверения за езикова компетентност и липса на подпис на ректора в решенията за записване. Съдът обаче констатира, че единственото основание, посочено в решенията за анулиране на дипломите на жалбоподателите, е забавеното издаване на потвържденията за приемане. Спорната мярка е взета в съответствие с приложимия закон, въз основа на неспазването от жалбоподателите на заповеди на МО относно условията за записване на чуждестранни студенти. Съдът намира, че приложимите правни норми са отговаряли на изискването за достъпност, а по въпроса за тяхната предвидимост отбелязва, че отговорност на ректорите е да изискат от МО потвърждения за приемане, чиято цел е да признаят еквивалентност на полученото в чужбина средно образование. Жалбоподателите са отговаряли на условията за признаване на италианските им дипломи и няма данни забавеното предоставяне на потвържденията да е по тяхна вина, както не може да им бъде вменено и закъснялото получаване на удостоверения за езикова компетентност, ако се допусне, че липсата им е била мотив за анулирането на дипломите. Въз основа на тези констатации Съдът счита, че има място за съмнение дали жалбоподателите са били в състояние да предвидят анулирането, но с оглед на направеното по-долу заключение относно необходимостта от намесата намира, че не се налага да реши въпроса. Що се касае до посочените от правителството

цели, преследвани със спорната мярка, Съдът приема, че могат да бъдат окачествени като „предотвратяване на безредици“ и „защита на правата на другите“ по смисъла на чл. 8, § 2.

48-54. По отношение на необходимостта от намесата Съдът отбелязва, че решенията за записването на жалбоподателите като студенти са издадени и подписани от представител на университета – декана на факултета, преди да са получени потвържденията за приемане и удостоверенията за езикова компетентност. Въз основа на тези решения на жалбоподателите е било позволено да следват пълния 6-годишен курс на обучение, а впоследствие и да се явят на държавни изпити, което Съдът намира за съществено. Те не биха имали каквото и да било основание за това, ако университетът им беше отказал записване от самото начало (*mutatis mutandis*, цитираното *Bigaeva*, § 33). Академичният съвет също е потвърдил законността на административното им положение и на явяването им на държавните изпити. Съдът отдава особено значение на наличието на известно различие във вижданията на университетската администрация и на МО относно закъснялото издаване на потвържденията, като тази несигурност и несъгласуваност в никакъв случай не може да бъде използвана срещу жалбоподателите (*mutatis mutandis*, цитираните *Bigaeva*, § 34, и *Sahin Kus*, § 51). Накрая Съдът отбелязва, че с анулирането на дипломите им при описаните обстоятелства румънските власти неочаквано са разстроили професионалното им положение, при липсата на каквато и да било отрицателна оценка, която да показва, че не са достатъчно квалифицирани да упражняват професията си (*mutatis mutandis*, цитираното *Bigaeva*, §§ 35-36). По тези съображения Съдът заключава, че спорните мерки не са отговаряли на належаща обществена нужда и при всички положения не са били пропорционални на преследваните легитимни цели, поради което не са били необходими в едно демократично общество. Следователно е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

7. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Притежаваният и администриран от жалбоподателя уебсайт за японската анимé култура представлява средство за упражняване на свободата му на изразяване, която властите са засегнали непропорционално, в нарушение на чл. 10 от Конвенцията. Изетият като веществено доказателство в наказателно производство срещу трети лица негов сървър, използван за хостинг на собствения му и други уебсайтове, е бил задържан около 7 месеца и половина, въпреки че не е бил обект на експертиза или други действия и че е било възможно относимата информация да бъде просто копирана, както и въпреки многократните му искания за връщане, с които е уведомил прокуратурата и за неблагоприятните последици от невъзможността да възстанови и използва сайта си.

Решение по делото [Pendov v. Bulgaria \(no. 44229/11\)](#)

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Отказаният на организацията жалбоподател достъп до информацията за образованието на водачите на листи на влезлите в парламента партии и за всички заемани от тях длъжности, изложена в техните автобиографии, представени в ЦИК при регистрацията им за изборите, съставлява намеса в правото на свобода на изразяване, която не е необходима в едно демократично общество.

Решение по делото [Centre for Democracy and the Rule of Law v. Ukraine \(no. 10090/16\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е неправителствена организация. При парламентарните избори в Украйна през октомври 2014 г. места в парламента спечелили 6 партии. Веднага след като Централната избирателна комисия (ЦИК) обявила резултатите, жалбоподателят поискал на основание Закона за достъп до обществена информация тя да му предостави копия от автобиографиите (CV) на водачите на техните листи. Изборният закон изисквал при регистрацията си в ЦИК всички кандидати да представят подробно CV, а ЦИК да публикува на страницата си в интернет част от биографичните данни в него – възраст, гражданство, продължителност на пребиваването в страната, съдебно минало. Освен тази информация, CV-тата съдържали и данни за образованието, трудовата дейност, заеманите до момента длъжности в публичната сфера, включително изборни, членовете на семейството, адреса и телефонния номер на кандидатите.

ЦИК отказала да предостави исканата информация. Изпратила на жалбоподателя само биографичните данни, публикувани на страницата ѝ, а за останалите посочила, че

могат да бъдат предоставяни само със съгласието на кандидатите или по съображения, свързани с националната сигурност, икономическото благосъстояние или правата на човека. Отказът ѝ бил потвърден от съдилищата.

Решението:

54. Жалбоподателят се оплаква, че властите са му отказали достъп до информация, която му е необходима за ефективното упражняване на правото му на свобода на изразяване, гарантирано от чл. 10 на Конвенцията.

55-56. Правителството не повдига възражение по допустимостта на оплакването, но Съдът разглежда въпроса за приложимостта на чл. 10 служебно, тъй като той се отнася до компетентността му *ratione materiae* и се изследва заедно с преценката по съществуването на оплакването само ако е налице конкретно основание за това. В настоящия случай въпросът дали оплакването на жалбоподателя попада в обхвата на чл. 10 е тясно свързан с въпроса дали е налице намеса в правата му. Съдът отбелязва, че случаят повдига и нов проблем на национално ниво и е един от първите след решението на Голямото отделение по делото *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* [GC], (no. 18030/11), в които се поставят въпроси относно приложимостта на чл. 10 в контекста на достъпа до информация и обстоятелствата, при които отказът на достъп до определена информация може да се окаже като намеса в правото на свобода на изразяване.

57-73. Относно наличието на намеса жалбоподателят поддържа, че публикуваната на уебсайта на ЦИК информация показва дали кандидатите отговарят на минималните изисквания за участие в изборите, но за обществото е важна и информацията за образованието и професионалната кариера на партийните водачи, особено след скандалите с подправени документи за завършено образование на министри и други лица на високи позиции във властта, каквито се очаква да заемат и водачите на листи. Поради това, както и поради значението на трудовата биография във връзка с декларираното от кандидатите имуществено състояние, тези въпроси привличали голямо обществено внимание непосредствено след

изборите. Организацията жалбоподател изтъква, че дейността ѝ е насочена към утвърждаване на законността, отчетност на властта и защита на свободата на изразяване, както и че търсената информация – като част от официалното CV на водачите на листи, е налична и достъпна. Жалбоподателят признава, че законът ограничава достъпа до телефонните им номера и информацията за образованието им, но поддържа, че такова ограничение не е предвидено относно трудовамата им биография или членовете на семействата им. Излага и аргументи, че е отсъствала належаща обществена нужда от извършената намеса, че тя не е била пропорционална и че властите не са посочили относими и достатъчни основания за осъществяването ѝ.

74-80. Правителството твърди, че не е налице намеса в правото на жалбоподателя на свобода на изразяване. Признава, че информацията относно кандидатите е от голямо обществено значение, но изтъква, че искането на жалбоподателя е било не за такава информация, а за копия от CV-тата им. В тях обаче се съдържали конфиденциални данни, а останалите вече били публикувани от ЦИК. Освен това жалбоподателят поискал достъп до търсената информация след приключването на изборите, т.е. твърденията му за нейната значимост били преувеличени. Отказът за предоставянето ѝ се основавал на закона, преследвал легитимната цел защита на личната и конфиденциална информация и не попречил на осъществяване на целите на жалбоподателя.

81-90. Съдът напомня, че в цитираното погоре решение *Magyar Helsinki Bizottság* (§§ 149-80) е обобщил приложимите принципи при преценката дали отказът на достъп до информацията представлява намеса в свободата на изразяване, като е извел следните относими критерии: а) целта на искането за предоставяне на информация; б) естеството на търсената информация; в) конкретната роля на лицето, което я търси, за нейното „получаване и разпространяване“ в обществото; г) дали търсената информация е налична и достъпна. За да е приложим чл. 10, следва да се установи дали исканата информация наистина е била необходима за упражняването на свободата на изразяване (*ibid.*, § 158). Най-общо Конвенцията

изисква разкриването ѝ, когато тя е от обществен интерес – например когато осигурява прозрачност относно начина на управление и по въпроси от интерес за цялото общество, като по този начин се позволява участие на широката общественост в управлението. Съдът е подчертал, че от обстоятелствата по делото зависи какво би представлявало въпрос от обществен интерес. Става дума за въпроси, които засягат обществото в степен, оправдаваща проявяването на легитимен интерес, или които привличат вниманието му или го касаят сериозно, особено когато се отнасят до благосъстоянието на гражданите или живота на общността. От значение е и привилегированото положение, което Съдът отрежда на политическата реч и дебатите по въпроси от обществен интерес. Съображенията, поради които възможността за тяхното ограничаване на основание чл. 10, § 2 е много малка, подкрепят и признаването, на основание чл. 10, § 1, на право на достъп до съхранявана от властите информация от такова естество. Важен фактор е дали търсеният достъп до информацията го прави с цел да осведомява обществото в ролята си на обществен „страж“, но това не означава, че право на достъп до информация имат само НПО и медиите. Авторите на академични изследвания или литературни произведения по въпроси от обществен интерес също се ползват от високо ниво на защита. Предвид ролята на интернет за подобър достъп до новини и за разпространението на информация, функциите на блогърите и популярните потребители на социалните медии също може да бъде приравнена на тази на „обществен страж“, що се отнася до предоставената от чл. 10 защита (*ibid.*, §§ 160-168). В същото решение (§187) Съдът обобщава и принципите, приложими при преценката дали намесата е „необходима в едно демократично общество“, а тези по въпроса дали тя е „предвидена в закона“ е обобщил наскоро по делото *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland* ([GC], no. 931/13, §§ 142-45).

91-92. В настоящия случай жалбоподателят е поискал копия от CV-тата. Пред Съда той признава, че законът не разрешава разкриване на адреса и телефонния номер на кандидатите, а относно информацията за членовете на семействата им не обяснява

защо не е могъл да я получил от други достъпни източници, каквито сам твърди, че са съществували. Съответно Съдът намира, че в това отношение жалбоподателят няма защитимо оплакване за намеса в правата му по чл. 10.

93-95. Остава да се прецени дали отказът за предоставяне на информация относно образованието и заеманите длъжности (включително в публични институции), която политическите лидери са включили в официалните си CV-та, представени пред ЦИК в изборния процес, представлява намеса в правата на жалбоподателя по чл. 10 и дали те са нарушени. Съдът отбелязва, че съгласно приложимия закон на ограничаване подлежи достъпът до информация, а не до документ, и когато компетентният орган прецени, че не цялото съдържание на съответния документ може да бъде разкрито, той предоставя на заявителя или съответно редактирано копие, или извлечение от него (както е направила ЦИК).

96-103. По въпроса дали е налице намеса Съдът напомня, че чл. 10 не гарантира право на достъп до информация, но такова право може да възникне, първо, когато съд е разпоредил предоставянето ѝ и, второ, когато достъпът до нея е средство за упражняване на свободата на изразяване и отказът да бъде предоставена представлява намеса в това право. Що се отнася до целта, за която е поискал информацията, жалбоподателят изтъква загрижеността си за почтеността на кандидатите в светлината на предишни дискусии относно квалификацията на висши служители и необходимостта информацията за имуществото им да се съпостави с тази за трудовата им дейност. Съдът намира за убедително обяснението му, че е било важно търсената информация да е от първа ръка – както е представена от самите кандидати, и приема, че тя отговоря на изискването да е от обществен интерес, тъй като в качеството си на водещи политици засегнатите са били особено изтъкнати публични личности и непосредствено след изборите обществеността е имала интерес към тяхната квалификация и почтеност. Ролята на организацията жалбоподател като НПО, което изпълнява функцията на важен „страж“, и наличността и достъпността на информацията не се

оспорват. Следователно, като са отказали да предоставят на жалбоподателя информацията относно образованието и кариерата на топ-кандидатите в парламентарните избори, включена в официалните им CV-та, властите са накърнили упражняването на правото му да получава и разпространява информация по такъв начин, че е била засегната самата същност на гарантираните му от чл. 10 права.

104-112. Съдът отхвърля довода на жалбоподателя, че намесата не е била „предвидена от закона“. Предоставянето на сведения относно образованието е било забранено от Закона за информацията, а относно историята на заеманите длъжности ЦИК и националните съдилища не са изложили конкретни съображения, но са приели, че цялата информация в CV-тата, освен публикуваната на сайта на ЦИК, не може да се разкрива. Позовали са се на същия закон и на широката дефиниция за конфиденциална информация за личния живот, изведена в решение на Конституционния съд от 2012 г. Предвид много общия характер на тази дефиниция и липсата на изрична законова забрана за разкриване на трудовата биография, както и с оглед на разпоредбата на изборния закон, според която цялата информация, предоставена на ЦИК при регистрацията, е „открита“, може да се постави въпросът дали е спазено изискването за предвидимост. Съдът обаче напомня, че много закони неизбежно са формулирани в една или друга степен неопределено и тяхното тълкуване и прилагане е въпрос на практика. Задача на националните съдилища е да разпръснат всяко съмнение относно тълкуването, което следва да се възприеме. Ако то не е произволно или явно необосновано, ролята на Съда е ограничена до проверка дали последиците му са съвместими с Конвенцията (*Radomilja and Others v. Croatia* [GC], nos. 37685/10 и 22768/12, § 149). Съдът намира, че изложените от националните съдилища мотиви не са явно необосновани и повече съмнения буди въпросът дали възприетото тълкуване е било предвидимо, при положение че става дума за информация, касаеща водещите политици в страната и предоставена на ЦИК. Съдът обаче счита, че е по-подходящо да разгледа този въпрос при преценката дали намесата е

била „необходима в едно демократично общество“.

113-121. Като приема становището на правителството, че тя е преследвала легитимната цел да се защити личната сфера, Съдът пристъпва към преценка дали разкриването на информацията относно образованието и трудовата биография на политическите лидери засяга техния „личен живот“ по смисъла на чл. 8 от Конвенцията. Вярно е, че тази информация представлява лични данни, но разкриването ѝ не би изложило политическите лидери на публичното внимание в по-голяма степен, отколкото биха могли да предвидят при регистрирането си като кандидати на първите позиции в партийните листи. Следователно характерът и степента на засягане на интересите им са такива, че не се налага при преценката на необходимия баланс да се прибегва до чл. 8 за съпоставянето на тези интереси с ефективното упражняване на правата на жалбоподателя по чл. 10, § 1. Защитата на личната информация на политическите лидери обаче представлява легитимна цел, която допуска ограничаване на свободата на изразяване съгласно чл. 10, § 2. Следователно въпросът е дали използваните за защита на тези интереси средства са били пропорционални на преследваната цел, като се отчете, че търсената информация касае водещи политици, предоставена е от тях при кандидатирването им в изборите, с което неизбежно са изложили квалификацията и опита си на обществена преценка, и е определена от закона като „открита“ информация, независимо от възприетото стеснително тълкуване на това понятие. Според Съда националните съдилища не са потърсили подходящия баланс между вредата, която потенциалното разкриване на тази информация би могло да причини на интересите на конкретните политици, и последиците за ефективното упражняване на свободата на изразяване на жалбоподателя. Те са направили опит да съобразят втория аспект от търсенето на баланса, като са постановили, че необходимостта от разкриване на информацията не е доказана в светлината на упражняването на изборителните права, но липсва опит да се оцени първият аспект – степента на потенциалната вреда за личния живот на шестимата политици. Тя не е обсъдена дори по

отношение на двамата от тях, които сами са публикували CV-тата си. Вярно е, че в заявлението си за достъп жалбоподателят не е посочил причините, поради които иска информацията, но и приложимият закон не е поставял такова изискване. При обжалването на отказа жалбоподателят е посочил тези причини и няма данни за съдилищата да е съществувала правна или друга пречка да ги съобразят и евентуално да преоценят позицията на ЦИК в тази светлина. Следователно отказът за предоставяне на организацията жалбоподател на достъп до информацията относно образованието и трудовата биография на политическите лидери, която се е съдържала в техните CV-та, представени в ЦИК с оглед на кампанията за парламентарните избори, не е бил необходим в едно демократично общество и е налице нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

8. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Задържането на сървър на жалбоподателя в течение на около 7 месеца и половина като веществено доказателство в наказателно производство е нарушило изисквания справедлив баланс между преследваната легитимна цел и неговите права, гарантирани от чл. 1 на Протокол № 1 към Конвенцията. Съдът отчита, че наказателното производство е било срещу трети лица; че сървърът не е бил обект на експертиза или други действия; че е бил важен за професионалната дейност на жалбоподателя; че е било възможно относимата към разследването информация да бъде просто копирана; че властите не са предприели своевременно всички необходими действия, въпреки отправените от жалбоподателя искания за връщане.

Решение по делото [Pendov v. Bulgaria \(no. 44229/11\)](#)

9. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

- ДЕЛА НА СЕС

1) Член 56 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че допуска правна уредба на държава членка, която налага на установените в друга държава членка доставчици на рекламни услуги задължение за регистрация за целите на облагането им с данък върху рекламата, докато доставчиците на такива услуги, установени в държавата членка на облагане, са освободени от това задължение с мотива, че имат задължения за деклариране или регистрация за целите на облагането им с какъвто и да било друг данък, приложим на територията на посочената държава членка.

2) Член 56 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба на държава членка, с която на установените в друга държава членка доставчици на услуги, които не са изпълнили задължение за регистрация за целите на облагането им с данък върху рекламата, се налага, в рамките на няколко дни, поредица от глоби, чийто размер, считано от втората глоба, се утвърждава спрямо размера на предходната глоба при всяко ново констатиране на неизпълнението на това задължение и достига до сборен размер от няколко милиона евро, без компетентният орган, преди приемането на решението, определящо окончателно сборния размер на тези глоби, да е предоставил на тези доставчици необходимото време, за да изпълнят задълженията си, да им е дал възможност да изразят своето становище и самият той да е разгледал тежестта на нарушението, докато размерът на глобата, която се налага на доставчик, установен в държавата членка на облагане, пропуснал да изпълни подобно задължение за регистрация или деклариране в нарушение на общите разпоредби на националното данъчно законодателство, е значително по-нисък и не се увеличава в случай на продължено неспазване на такова задължение нито в същите пропорции, нито непременно в толкова кратки срокове.

Решение на СЕС (голям състав) по [дело C-482/18](#)

10. ДРУГИ ПРАВА

- ДЕЛА НА СЕС

1) Член 33 от Директива 2013/32/ЕС на Европейския парламент и на Съвета относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която позволява да се отхвърли като недопустима молба за международна закрила, с мотива че кандидатът е пристигнал на територията на съответната държава членка през страна, където не е изложен на преследване или на опасност от тежко посегателство, или в която е гарантирана достатъчна степен на закрила.

2) Член 46, § 3 от Директива 2013/32, разглеждан през призмата на чл. 47 от Хартата, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, съгласно която съдът, пред който се обжалва решение за отхвърляне на молба за международна закрила като недопустима, има осемдневен срок, за да се произнесе, при положение че този съд не може да гарантира в посочения срок ефективността на материалноправните норми и на процесуалните гаранции, признати на кандидата от правото на Съюза.

Решение на СЕС по [дело C-564/18](#)

1) Член 46, § 3 от Директива 2013/32/ЕС на Европейския парламент и на Съвета относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила, разглеждан през призмата на чл. 47 от Хартата на основните права на ЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, която предоставя на съдилищата само правомощието да отменят решенията на органите, компетентни в сферата на международната закрила, не и правомощието да изменят тези решения. Когато обаче преписката е върната на компетентния административен орган, новото решение следва да се приеме в кратък срок и да е съобразено с преценката, съдържаща се в отменителното съдебно решение. Освен това, когато след цялостно и *ex nunc* разглеждане на всички представени от кандидата за международна закрила релевантни фактически и правни обстоятелства национален съд констатира, че съгласно критериите, предвидени в Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета относно стандарти за определянето на граждани на трети държави или лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, както и за съдържанието на предоставената закрила, на този кандидат трябва да бъде предоставена такава закрила на основание, изложено от него в подкрепа на молбата му, но впоследствие административен орган приеме решение в обратния смисъл, без да докаже за целта, че са настъпили нови обстоятелства, които обосновават нова преценка на нуждите от международна закрила на съответния кандидат, този съд е длъжен — в случай че националното право не му предоставя никакво средство да наложи спазването на постановеното от него решение — да измени административното решение, несъобразено с предходното му съдебно решение, и да го замени със собственото си решение по молбата за международна закрила, като при необходимост остави без приложение националната правна уредба, която би му забранила да направи това.

2) Член 46, параграф 3 от Директива 2013/32, разглеждан през призмата на чл. 47 от Хартата на основните права на ЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, съгласно която съдът, пред който се обжалва решение за отхвърляне на молба за международна закрила, има 60-дневен срок, за да се произнесе, стига този съд да може да гарантира в посочения срок ефективността на материалноправните норми и на процесуалните гаранции, признати на кандидата от правото на Съюза. В противен случай този съд е длъжен да остави без приложение националната правна уредба, определяща срока за произнасяне от съдилищата, и когато този срок е изтекъл, да се произнесе възможно най-бързо.

Решение на СЕС по [дело C-406/18](#)

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел./Факс. : 02/980 39 67

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя *Анна Гаврилова-Анчева*

Подбор на решенията на ЕСПЧ *Здравка Калайджиева*

За изготвянето на броя допринесоха и *София Разбойникова, Деляна Гитева,*
Деляна Маркова, Искър Искъров.

Е-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека, Съвета на Европа или Съда на Европейския съюз.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.